

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 17.12.1998
KOM(1998) 711 slutlig

ÅTERKOMMANDE RAPPORT

FRÅN KOMMISSIONEN

OM

TURKIETS

FRAMSTEG PÅ VÄGEN MOT ANSLUTNING

Innehållsförteckning

A. INLEDNING

- a) **Förord**
Den återkommande rapportens bakgrund
- b) **Förbindelserna mellan Europeiska unionen och Polen**
Historisk tillbakablick och den senaste tidens utveckling
Den europeiska strategin

B. KRITERIER FÖR MEDLEMSKAP

- 1. **Politiska kriterier**
 - 1.1 **Demokrati och rättsstat**
Parlamentet
Den verkställande makten
Rättsväsendet
Nationella säkerhetsrådet
 - 1.2 **Mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter**
Medborgerliga och politiska rättigheter
Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
Minoriteters rättigheter och skydd
 - 1.3 **Cypernfrågan**
 - 1.4 **Allmän utvärdering**
- 2. **Ekonomiska kriterier**
 - 2.1 **Inledning**
 - 2.2 **Ekonomiska kriterier**
Den turkiska ekonomins struktur
Makroekonomisk utveckling
 - 2.3 **Den turkiska ekonomin inför ett medlemskap**
Övergången till fungerande marknadsekonomi
Förmåga att hantera konkurrens och marknadskrafter inom unionen
 - 2.4 **Allmän bedömning**
- 3. **Förmåga att påta sig de skyldigheter som ett medlemskap medför**
 - 3.1 **Delar av gemenskapens regelverk som omfattas av tullunionen**
Den inre marknaden
 - Fri rörlighet för varor
 - Konkurrens
 - Intellektuell, industriell och kommersiell äganderättHandelspolitik
Tull
Slutsats
 - 3.2 **Delar av gemenskapens regelverk som omfattas av den europeiska strategin**
Den inre marknaden
 - Fri rörlighet för kapital
 - Fri rörlighet för tjänster

- Offentlig upphandling
- Industri och små och medelstora företag
- Jordbruk
- Telekommunikation och informationssamhället
- Vetenskaplig och teknisk forskning
- Miljö
- Transport
- Energi
- Konsumentskydd
- Rättsliga och inrikes frågor
- Slutsats

3.3 Andra områden av gemenskapens regelverk

- Den inre marknaden
 - Dataskydd och bolagsrätt
 - Fri rörlighet för personer
- Utbildning, yrkesutbildning och ungdomsfrågor
- Den audiovisuella sektorn
- Den ekonomiska och monetära unionen
- Beskattning
- Statistik
- Fiske
- Sysselsättning och sociala frågor
- Regionalpolitik och sammanhållning
- Slutsats

4. Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik

C. SLUTSATS

Bilagor

Statistik

A. INLEDNING

a) Förord

Den återkommande rapportens bakgrund

Vid Europeiska rådets möte i Cardiff i juni 1998 välkomnades kommissionens bekräftelse på att den i slutet av 1998 kommer att lägga fram sina första återkommande rapporter om respektive kandidatlands framsteg på väg mot anslutning. Europeiska rådet noterade att "när det gäller Turkiet kommer rapporterna att grundas på artikel 28 i associeringsavtalet¹ och slutsatserna från Europeiska rådet i Luxemburg".

Vid Europeiska rådets möte i Luxemburg i december 1997 beslutades att en strategi skulle utarbetas för att förbereda Turkiets anslutning genom att föra landet närmare Europeiska unionen på alla områden. Europeiska rådet tillade att "associeringsrådet kommer på nytt att granska denna strategi bl.a. på grundval av artikel 28 i associeringsavtalet, mot bakgrund av Köpenhamnskriterierna och den ståndpunkt som antogs av rådet den 29 april 1997".

Denna rapport utgör kommissionens svar på den begäran som framställdes vid Europeiska rådets möte i Cardiff. Vid uppläggningsen har därför slutsatserna från Europeiska rådets möte i Köpenhamn beaktats. I rapporten

- beskrivs de hittillsvarande förbindelserna mellan Turkiet och unionen, särskilt inom ramen för associeringsavtalet,
- analyseras situationen vad gäller de politiska förhållanden som Europeiska rådet nämner (demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter, skydd av minoriteter),
- bedöms Turkiets situation och framtidsutsikter vad gäller de ekonomiska förhållanden som Europeiska rådet nämner (marknadsekonomi, förmåga att hantera konkurrensen inom unionen),
- analyseras Turkiets förmåga att påta sig de skyldigheter som ett medlemskap medför, dvs. att anta gemenskapens regelverk i form av fördraget, sekundärrätten och politiken på olika områden,
- ges en allmän utvärdering av Turkiets situation och framtidsutsikter på vägen mot anslutning, i synnerhet inom ramen för den europeiska strategi som kommissionen lade fram i sitt meddelande av den 4 mars 1998.

¹ Enligt artikel 28 skall, så snart fullgörandet av avtalet har kommit så långt att man rimligen kan förvänta att Turkiet till fullo kommer att uppfylla de förpliktelser som följer av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, de fördragsslutande parterna undersöka om Turkiet kan ansluta sig till gemenskapen.

b) Förbindelserna mellan Europeiska unionen och Turkiet

Historisk tillbakablick och den senaste tidens utveckling

Förbindelserna mellan Europeiska unionen och Turkiet grundar sig på avtalet om upprättande av en associering mellan EEG och Turkiet, kallat Ankaraavtalet, som undertecknades den 12 september 1963 och trädde i kraft den 1 december 1964. Avtalets hörnsten är en tullunion som skapas i tre faser. Avtalet åtföljs av ett finansiellt protokoll. Ett andra och tredje finansiellt protokoll undertecknades 1970 respektive 1977. Genom Ankaraavtalet har ett associeringsråd inrättats som sammanträder regelbundet och diskuterar associeringens funktion. Denna institutionella ram har utvidgats genom genomförandet av tullunionens sista fas (se nedan).

Associeringsavtalet kompletteras av ett tilläggsprotokoll, undertecknat den 23 november 1970 och i kraft den 1 januari 1973, som innehåller en tidsplan för de tekniska åtgärder som skall vidtas för att tullunionens mål skall kunna uppnås inom 22 år.

Gemenskapen beslutade efter militärkuppen i Turkiet 1980 att frysa förbindelserna med Turkiet och stoppa det fjärde finansiella protokollet. Sedan landet återigen fått en civil regering 1983 har förbindelserna gradvis normaliserats. Rådet har dock ännu inte godkänt det fjärde finansiella protokollet.

Turkiet lämnade den 14 april 1987 in sin ansökan om medlemskap i gemenskapen. **Kommissionen antog den 18 december 1989 sitt yttrande över ansökan.** I yttrandet konstaterades att det vid den tidpunkten inte var meningsfullt att inleda förhandlingar med landet. Kommissionen anförde, både ekonomiska och politiska skäl. Kommissionen pekade också på de negativa följderna av konflikten mellan Grekland och Turkiet och av Cypernfrågan.

Kommissionen ansåg dock i sitt yttrande att gemenskapen borde fortsätta sitt samarbete med Turkiet med tanke på landets allmänna orientering mot Europa. Kommissionen ansåg också att gemenskapen hade ett grundläggande intresse av att fördjupa sina förbindelser med Turkiet och att hjälpa landet att så snart som möjligt slutföra sin politiska och ekonomiska moderniseringsprocess.

Rådet antog den 5 februari 1990 i stora drag kommissionens yttrande, och gav kommissionen i uppdrag att lägga fram detaljerade förslag som vidare utvecklade de idéer som uttryckts i yttrandet om behovet av att intensifiera förbindelserna EG-Turkiet.

Kommissionen antog den 7 juni 1990 ett antal förslag (**Matutespaketet**), bland annat om slutförandet av tullunionen, återupptagande och intensifiering av det ekonomiska samarbetet, främjande av industriellt och teknologiskt samarbete samt stärkande av de politiska och kulturella banden. Rådet godkände inte paketet.

Den 6 mars 1995 beslutade associeringsrådet EG-Turkiet att man skulle övergå till den sista fasen av **tullunionen** och återuppta **det ekonomiska samarbetet**. Rådet beslutade också att fördjupa samarbetet på ett antal andra områden, att utvidga det institutionella samarbetet och att intensifiera den politiska dialogen. Europaparlamentet gav den 13 december 1995 **sitt samtycke till tullunionen**. Beslutet om att gå in i den sista fasen av tullunionen trädde i kraft den 31 december 1995; på det institutionella planet inrättades genom beslutet tullunionens gemensamma kommitté, ett organ för samråd mellan parterna.

Förbindelserna mellan Grekland och Turkiet blev ännu mera spända efter en incident mellan de båda länderna i januari 1996 angående en liten ö i Egeiska havet.

Rådet (allmänna frågor) antog **den 15 juli 1996** förordningen om MEDA-programmet för tolv medelhavsländer, däribland Turkiet.

I en **resolution av Europaparlamentet** uppmanades kommissionen den 19 september 1996 att "med omedelbar verkan spärra alla utbetalningar till Turkiet inom MEDA-programmet vilka inte avser främjande av demokratin, de mänskliga rättigheterna och det civila samhället". Som skäl för resolutionen anfördes situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Efter ordförandekonferensens sammanträde den 28 november 1996 enades man om ett särskilt förfarande enligt vilket parlamentet skall få yttra sig över projekt som kommissionen önskar finansiera genom MEDA-programmet (varav 375 miljoner ecu anslagits till Turkiet under perioden 1996-1999). Trots detta förfarande uppgick kommissionens åtaganden vid utgången av 1997 till 103 miljoner ecu. För perioden 1998-1999 har 272 miljoner ecu anslagits.

Efter rådets informella möte i **Apeldoorn** (den 16 mars 1997) bekräftade Europeiska unionen vid associeringsrådets EG-Turkiet möte den 29 april 1997 återigen att Turkiet kan komma i fråga för medlemskap i unionen. Europeiska unionen påpekade vid detta tillfälle också att Turkiets ansökan skulle bedömas enligt samma kriterier som övriga kandidatländer, och uppmanade kommissionen att utarbeta ett meddelande om hur förbindelserna mellan Europeiska unionen och Turkiet skulle kunna utvecklas inom ramen för tullunionen.

Associeringsrådet kunde vid detta tillfälle inte nå enhällighet om 1995 års finansieringsförordning för tullunionen. Grekland och Turkiet kunde dock enas om att tillsätta en kommitté för att undersöka de problem som är förknippade med situationen i Egeiska havet. Kommittén har ännu ej sammanträtt.

I **Agenda 2000**, som antogs **den 15 juli 1997**, utvärderas det ekonomiska och politiska läget i Turkiet. Man påpekar i dokumentet att Turkiet måste visa ett "fast åtagande att lösa ett antal problem i regionen" och "medverka aktivt till en rättvis och bestående lösning av Cypernfrågan".

I Agenda 2000 anses det att "Europeiska unionen bör fortsätta att stödja Turkiets ansträngningar att lösa sina problem och skapa närmare band till EU", och hänvisas det till det meddelande om den vidare utvecklingen av förbindelserna med Turkiet som kommissionen antog den 15 juli 1997.

I detta meddelande föreslås en rad åtgärder som syftar till att stärka tullunionen och att utsträcka den till nya områden (tjänster och jordbruk) samt att fördjupa samarbetet på vissa områden (miljö, energi, telekommunikation m.m.), varav vissa hör till andra och tredje pelaren. Kommissionen föreslår också att man skall hjälpa Turkiet i dess ansträngningar för att förbättra läget beträffande de mänskliga rättigheterna. Kommissionen har i denna fråga utarbetat ett utkast till program för samarbete med turkiska myndigheter och icke-statliga organisationer för att stödja de turkiska myndigheterna i deras ansträngningar att öka respekten för de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen. De turkiska myndigheterna har ännu inte reagerat på förslaget.

Vid Europeiska rådets möte i Luxemburg i december 1997 bekräftades från högsta nivå att "Turkiet har möjlighet att ansluta sig till Europeiska unionen". Stats- och regeringscheferna beslutade också att en strategi skulle utarbetas för att förbereda Turkiets anslutning genom att **"föra landet närmare Europeiska unionen på alla områden"**. Strategin bör bestå av **"en utveckling av de möjligheter som Ankaraavtalet erbjuder, en fördjupning av tullunionen, ett genomförande av finansiellt samarbete, en tillnärmning av lagstiftning och övertagande av unionens regelverk, och deltagande, enligt beslut från fall till fall, i vissa program och i vissa organ"**. Europeiska rådet räknade också upp ett antal principer som är viktiga för man skall kunna stärka banden med Turkiet. Europeiska rådet meddelade också att Turkiet skall inbjudas att delta i Europeiska konferensen på samma grundval som övriga kandidatländer.

Turkiet reagerade negativt på resultatet av Europeiska rådets möte, och anförde att landet diskriminerades i förhållande till övriga kandidatländer. Turkiets regering meddelade att man inte hade för avsikt att delta i Europeiska konferensen, att man avbröt den politiska dialogen med unionen och att man sålunda inte heller längre önskade diskutera förbindelserna med Grekland, Cypernfrågan eller mänskliga rättigheter med unionen. Enligt Turkiets regering skulle förbindelserna med EU hädanefter grunda sig på befintliga akter (associeringsavtalet, tilläggsprotokollet och tullunionen). Associeringsrådet EG-Turkiet har inte sammanträtt sedan Europeiska rådets möte i Luxemburg.

I enlighet med Europeiska rådets uppmaning från mötet i Luxemburg antog kommissionen den 4 mars 1998 vissa inledande konkreta förslag för en "Europeisk strategi för Turkiet" (se nedan).

Europeiska rådet välkomnade vid sitt möte i Cardiff även "kommissionens meddelande av den 4 mars 1998 om att tidigarelägga den europeiska strategin för att förbereda Turkiet för medlemskap. Europeiska rådet anser att denna strategi som helhet utgör en grund för att förbättra och vidareutveckla relationerna. Europeiska rådet uppmanar kommissionen att gå vidare med denna strategi och då lägga fram alla förslag som krävs för att genomföra den i praktiken. Strategin kan kompletteras med tiden, med hänsyn till Turkiets egna idéer. Europeiska rådet uppmanar vidare EU:s ordförandeskap och kommissionen samt vederbörande turkiska myndigheter att även i fortsättningen sträva mot att harmonisera Turkiets

lagstiftning och praxis med regelverket samt anmodar kommissionen att avlägga rapport till ett tidigt associeringsråd om de framsteg som skett. Europeiska rådet erinrar om att det behövs ekonomiskt stöd till den europeiska strategin och noterar kommissionens avsikt att reflektera över hur man kan stödja genomförandet av den europeiska strategin och att lägga fram lämpliga förslag för detta ändamål".

Den europeiska strategin

Kommissionen antog den 4 mars 1998 ett handlingprogram för att fördjupa tullunionen, utvidga den till andra områden (tjänster och jordbruk) och öka samarbetet på de andra områden som togs upp i kommissionens meddelande från juli 1997 om utvecklingen av förbindelserna med Turkiet.

Den europeiska strategin fick ett positivt mottagande vid Europeiska rådets möte i Cardiff, och de turkiska myndigheterna lämnade i en skrivelse till kommissionen av den 22 juli 1998 sin uppfattning om förslagen till den europeiska strategin. I stora drag ansluter sig skrivelsen till den europeiska strategin.

De första tekniska förhandlingarna mellan kommissionen och de turkiska myndigheterna ägde rum i september 1998 för att bestämma tidsplan och arbetsformer för genomförandet av den europeiska strategin. Under förhandlingarna har den turkiska avsikten att samarbeta beträffande strategiförslagen bekräftats.

I enlighet med Europeiska rådets uppmaning vid mötet i Cardiff antog kommissionen den 21 oktober 1998 ett meddelande om ekonomiskt stöd till den europeiska strategin. Meddelandet innehåller en förordning om genomförandet av åtgärder för att fördjupa tullunionen mellan EG och Turkiet (15 miljoner ecu för 1999-2001), och en förordning om att främja den ekonomiska och sociala utvecklingen i Turkiet (135 miljoner ecu för 1999-2001).

B. KRITERIER FÖR MEDLEMSKAP

1. Politiska kriterier

Inledning

Vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn i juni 1993 fastställdes ett antal "politiska" kriterier som måste uppfyllas för att en anslutning skall vara möjligt; det sades att "medlemskap förutsätter att kandidatlandet har uppnått institutionell stabilitet som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter".

För den utvärdering som Europeiska rådet begärde vid sitt möte i Cardiff har kommissionen använt sig av många informationskällor: uppgifter från turkiska myndigheter, utvärderingar gjorda av internationella organisationer (bland andra Europarådet), rapporter från icke-statliga organisationer, rapporter från Europaparlamentet och medlemsstaterna m.m.

I denna utvärdering görs en systematisk genomgång av de viktigaste inslagen rörande statsmaktens organisation och verksamhet samt av skyddet för de grundläggande rättigheterna. Undersökningen är inte inskränkt till en formell beskrivning, utan är avsedd att utvärdera hur demokratin och rättsstaten faktiskt fungerar.

Utvärderingen avser förhållandena per oktober månad 1998. Den innehåller inte någon detaljerad genomgång av förändringar som aviserats för framtiden. Avsikten att reformera en viss sektor har dock i allmänhet beaktats.

Tidigare utvärderingar av situationen i Turkiet

Redan i kommissionens yttrande om Turkiets ansökan om anslutning till gemenskapen, avgivet i december 1989, gjordes en undersökning av de politiska förhållandena rörande Turkiet.

I yttrandet konstaterades bland annat att ett antal reformer skapat förutsättningar för ett "parlamentariskt styrelseskick som ligger nära gemenskapens normer". I yttrandet noterades dock att "läget beträffande mänskliga rättigheter och respekten för minoriteternas identitet visserligen hade utvecklats under de senaste åren men ännu inte nått den nivå som krävs i en demokrati".

I Agenda 2000 gjorde kommissionen följande bedömning av det politiska läget i Turkiet:

"Turkiet har en regering och ett parlament som tillsätts efter demokratiska val med flerpartisystem och en förvaltning som har förutsättningar att utforma och tillämpa en lagstiftning som är förenlig med *gemenskapens regelverk*. Trots ett politiskt erkännande av behovet av förbättring och trots vissa ändringar av lagstiftningen under senare tid ligger dock Turkiets meriter i fråga om att hävda individens rättigheter och rätten att uttrycka sig fritt långt ifrån vad som är normen inom EU. I sin kamp mot terrorismen i de sydöstra delarna av landet måste Turkiet visa återhållsamhet, göra större ansträngningar för att upprätthålla lagar och mänskliga rättigheter och för att finna en civil, inte militär lösning. Återkommande fall av tortyr, försvinnanden och avrättningar utan rättegång, trots upprepade officiella uttalanden om regeringens engagemang för att sätta stopp för

sådana metoder, gör att man måste ifrågasätta i vilken utsträckning myndigheterna kan övervaka och kontrollera säkerhetsstyrkornas verksamhet."

"Den senaste tidens utveckling inom förvaltningen och utbildningssystemet har visserligen varit avsedd att stärka ett civilsamhälle utan kår- och konfessionsbindningar men visar ändå på militärens speciella roll i det turkiska samhället (...) Det finns oklarheter i det turkiska rättssystemet då det gäller civil politisk kontroll över militären".

Europeiska unionen har vid upprepade tillfällen uttalat sig angående situationen i sydöstra Turkiet, särskilt i samband med möten i associeringsrådet EG-Turkiet. Vid det senaste mötet i kommittén i april 1997 förklarade ordförandeskapet på Europeiska unionens vägnar att "unionen visserligen är medveten om omfattningen av det problem som Turkiet står inför i landets sydöstra del, men inte desto mindre framhåller att kampen mot terrorism måste föras med vederbörlig hänsyn till de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer och efterlyser en politisk lösning på problemet. Det är därför högst angeläget att Turkiet fullgör sina skyldigheter som medlem av Europarådet och av OSSE. Turkiet behöver inte betvivla att unionen respekterar den territoriella integriteten vad gäller Turkiet och alla andra länder i regionen, och även fördömer terrorism".

Den senaste tidens allmänna utveckling i Turkiet

Under de senaste åren har den politiska situationen i Turkiet varit förhållandevis ostadig. Den nuvarande minoritetskoalitionen som leds av premiärminister Mesut Yilmaz (ANAP) kom till makten i juni 1997 efter en flera veckor lång kris, och ersatte då den regering som leddes av Necmettin Erbakan (Välfärdspartiet - Refah) och Tansu Ciller (DYP). I avsaknad av majoritet i nationalförsamlingen förlitar sig Mesut Yilmazs regering på stöd från partier utanför koalitionen.

Turkiets författningsdomstol beslöt i januari 1998 att upplösa Välfärdspartiet (Refah), beslagta all dess egendom och förbjuda dess främsta ledare att under de följande fem åren tillhöra någon politisk sammanslutning. Upplösningen av Välfärdspartiet föranledde ordförandeskapet att den 21 januari 1998 göra ett uttalande på Europeiska unionens vägnar. I uttalandet sades att "Europeiska unionen visserligen erkänner att detta beslut fattats i enlighet med bestämmelserna i Turkiets författning men ändå beklagar beslutet och är bekymrad över dess konsekvenser för den demokratiska pluralismen och yttrandefriheten". Efter upplösningen av Välfärdspartiet har så gott som alla dess parlamentsledamöter anslutit sig till det nya partiet Fazilet.

Den 23 september 1998 bekräftade högsta domstolen en dom genom vilken en säkerhetsdomstol fällde Istanbuls borgmästare, Recep Tayyip Erdogan, som är medlem av Fazilet. Erdogan dömdes till tio månaders fängelse samt till att avlägsnas från sitt borgmästarämbete och får inte längre ställa upp i allmänna val. Han dömdes för att ha hållit ett tal som ansetts syfta till rasistisk eller religiös provokation. I ett uttalande den 25 september 1998 har Europeiska unionen förklarat att "den med beklagande noterat högsta domstolens dom" och "är bekymrad över de ofrånkomliga följderna för den demokratiska pluralismen och yttrandefriheten av att i demokratisk ordning valda politiker åtalas för att på fredligt vis ha uttryckt sina åsikter".

Det är sannolikt att förtida parlamentsval kommer att hållas på våren 1999.

1.1. Demokrati och rättsstat

Turkiet är en konstitutionell republik med ett parlament i vilket flera partier är företrädade, ett presidentämbete, en regering, en offentlig förvaltning, ett rättsväsende samt Nationella säkerhetsrådet. Turkiets politiska struktur fastställs i 1982 års författning som utarbetades av militären efter statskuppen 1980 och antogs genom folkomröstning. I artikel 2 i 1982 års författning beskrivs republiken som "en demokratisk, sekulär och social stat som styrs av rättsstatliga principer".

1995 gjorde nationalförsamlingen vissa ändringar av författningen. Dessa ändringar utgjorde ett positivt bidrag till förstärkandet av demokratin i Turkiet. De har bland annat inneburit en möjlighet för alla sammanslutningar, inbegripet fackföreningar, att ägna sig åt politisk verksamhet och att åldern för rösträtt sänkts från 21 år till 18 år; rösträtten har vidare utsträckts till att även omfatta turkiska medborgare bosatta i utlandet. Vidare har författningsändringarna inneburit en omfattande reform av det sätt på vilket de politiska partierna fungerar. Minimiåldern för att ansluta sig till ett parti har sänkts från 21 år till 18 år och rätten att vara medlem i ett politiskt parti har utvidgats till att avse även universitetens akademiska personal och studenter. Följdlagstiftningen till dessa ändringar har dock ännu inte fullbordats. Till exempel har ännu ingen lag stiftats om hur partierna eller rösträtten för turkiska medborgare bosatta i utlandet skall fungera.

Parlamentet

Enligt den turkiska författningen (artikel 7) är endast nationalförsamlingen behörig att stifta lag som skall vara tillämplig i hela Turkiet. Nationalförsamlingen är ett enkammarparlament med 550 ledamöter vilka väljs i direkta och allmänna val. Valen är fria, demokratiska och slutna, och äger rum regelbundet. Sedan 1982 har inga större oegentligheter observerats i samband med valen.

Lagförslag kan framställas av regeringen och av parlamentsledamöter. Lagar som antas av nationalförsamlingen skall promulgeras av presidenten inom 15 dagar. Presidenten kan återförvisa en lag till nationalförsamlingen för förnyad prövning.

Nationalförsamlingen väljs normalt på fem år. Nationalförsamlingen väljer president (som är statschef) vart sjunde år eller när den som innehar ämbetet avlider eller på annat sätt blir oförmögen att utöva ämbetet. Lagen om val av parlamentsledamöter bygger på proportionell representation med en nationell partispärr på 10 %. Denna spärregel innebar vid den senaste parlamentsvalet att cirka 4 miljoner väljare (av 28 miljoner giltiga röster) inte kom att företrädas i parlamentet.

Den verkställande makten

Den verkställande makten är tudelad och består av republikens president och regeringen.

Republikens **president** väljs av nationalförsamlingen för en mandatperiod på sju år. Presidenten utses från nationalförsamlingens egna led av två tredjedelar av församlingens ledamöter. Presidenten kan inte väljas om. Mandatperioden för den nuvarande presidenten, Süleyman Demirel, löper ut år 2000.

Regeringen leds av premiärministern (som utses av presidenten bland nationalförsamlingens ledamöter) och består av 32 ministrar som utnämns av presidenten på förslag av premiärministern (enligt artikel 109 i författningen). Ministrar måste infinna sig i parlamentet för att svara på frågor rörande deras ansvarsområden.

I september 1997 upprättade premiärminister Mesut Yilmaz (inom Nationella säkerhetsrådet generalsekretariat, se nedan) premiärministerns centrum för krishantering, inom vilket generalstabschefen spelar en viktig roll. Detta center utgör en samlingspunkt för premiärministerns krishanteringsroll i vissa situationer som, till exempel, utgör ett hot mot Turkiets territoriella integritet eller den demokratiska ordningen, eller i fall av naturliga eller av människor framkallade katastrofer, omfattande befolkningsrörelser eller allvarliga ekonomiska kriser.

Generalstabschefen är inte formellt ansvarig inför försvarsministern. Han nomineras av Högsta försvarsrådet och utses av premiärministern. Under 1997 lär, enligt flera turkiska tidningar, de väpnade styrkorna ha utfört två operationer mot Kurdiska arbetarpartiets (PKK) baser i norra Irak utan att generalstaben först underrättat regeringen om sina planer.

Landets styrelse bygger i territoriellt hänseende på 80 provinser. I Turkiets författning (artiklarna 126 och 127) görs skillnad på den centrala förvaltningen och den lokala förvaltningen (kommuner och byar).

Enligt författningen (artikel 128) skall offentliga tjänstemäns ställning regleras i lag. Redan i Agenda 2000 noterades att den turkiska förvaltningen fungerar på tillfredsställande vis. Man måste dock notera de många fallen av korruption, otillbörligt gynnande och missbruk av ställning.

I den turkiska rättsordningen finns ingen allmän lagstiftning om korruptionsbekämpning. Särskilda bestämmelser om detta är införda i vissa lagar, bland annat lagarna om offentlig upphandling. För närvarande pågår flera parlamentariska undersökningar riktade mot framstående politiker som är misstänkta för oegentligheter. I augusti 1997 inleddes en omfattande rättsutredning som omfattar dussintals före detta tjänstemän, borgmästare och politiker som misstänks ha begått oegentligheter i samband med offentlig upphandling.

En av orsakerna till tjänstemannakorruptionen är de låga lönerna i den offentliga sektorn, vilka i sin tur hör samman med statens otillräckliga budgetmedel. Vad gäller de folkvalda kan korruptionen bland annat härledas till avsknaden av partistöd.

Banden mellan vissa delar av statsapparaten och den organiserade brottsligheten belystes i samband med "Susurluk-skandalen" 1996. I samband med en trafikolycka framgick att en parlamentsledamot, en hög polistjänsteman och en av Interpol efterspanad turkisk brottsling befunnit sig i samma fordon. Beslut fattades om att inleda såväl en parlamentarisk utredning som en rättsutredning. Den parlamentariska utredningen avslutades redan 1997 men nationalförsamlingen har ännu inte tagit upp dess slutsatser till behandling. I rapporten bekräftas förekomsten av band mellan vissa delar av statsapparaten och den organiserade brottsligheten. Rättsutredningen pågår fortfarande.

Rättsväsendet

I den turkiska författningen (artikel 138) fastställs som grundläggande princip att rättsväsendet är oberoende. Rättsväsendet är uppbyggt av allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar, författningsdomstolen, högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Rådet för domare och åklagare utnämner och entledigar domare och åklagare i allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar, med undantag för ledamöterna i författningsdomstolen. Dessa utses av presidenten från en lista med

kandidater vilka valts av samtliga högre domstolar. Ledamöterna av Rådet för domare och åklagare utses av presidenten på fyra år och väljs bland personer som tagits upp på en lista över kandidater som valts bland högsta domstolens och högsta förvaltningsdomstolens ledamöter. Justitieministern är ordförande i rådet. Enligt författningen (artikel 125) kan giltigheten av förvaltningsbeslut prövas i domstol.

För närvarande finns i Turkiet 9000 domartjänster, men på grund av det ansträngda budgetläget är endast 7000 av dessa tillsatta. Enligt uppskattningar gjorda av turkiska domarförbundet och av turkiska juristsamfundet skulle det krävas 15 000 domare för att få rättsväsendet att fungera tillfredsställande. De svåra arbetsförhållandena, inbegripet de otillräckliga lönerna, leder inte till främjande av en opartisk rättsskipning. Det förekommer många fall av korruption.

Två lagförslag rörande ändring av civilrätten liksom av strafflagen har godkänts av regeringen under 1998 och överlämnats till nationalförsamlingen. Vad gäller civillagen avses med ändringarna främst att undanröja den diskriminering mellan män och kvinnor som ännu förekommer (se nedan). Vad gäller förslaget till strafflagsreform syftar det bland annat till att avskaffa dödsstraffet och mildra inskränkningarna av yttrandefriheten genom en ändring av artikel 312 (som utgör grunden för många åtal för yttrandefrihetsbrott). För närvarande behandlas i parlamentets utskott ett annat förslag till lag om ändring av vissa delar av strafflagen. Syftet med förslaget är bland annat att höja straffen för tjänstemän som gör sig skyldiga till tortyr. Om parlamentet antar dessa lagar skulle det innebära att den turkiska lagstiftningen på betydelsefullt sätt närmar sig de europeiska normerna.

Vid påstående om brott mot antiterroristlagarna, vilket bland annat omfattar "varje handling som syftar till att förändra republikens kännetecken, att omintetgöra statens odelbara integritet, dess territorium eller nation, hota den turkiska statens och republikens existens eller undergräva, omintetgöra eller tillskansa sig statens myndighet", ställs de åtalade inför en statlig säkerhetsdomstol. Dessa domstolar avgör öppet politiska brott. Domstolarna inrättades 1982 med stöd av artikel 143 i författningen och inledde sin verksamhet 1984.

Det finns anledning att misstänka att de som åtalas inför säkerhetsdomstolarna, på grund av dessa domstolars själva natur, inte får en rättvis rättegång. De huvudsakliga problemen är att man vid dessa domstolar förlitar sig i alltför hög grad på att erhålla erkännanden snarare än på traditionella utredningsmetoder, att åklagaren (som sitter jämsides med domarna) har en högre status än försvarsadvokaten (som sitter nedanför skranket och vars framställning inte antecknas i protokollet ordagrant utan efter att ha sammanfattats av domaren), att rättegångarna är extremt utdragna samt att många tilltalade hålls frihetsberövade under hela rättegången utan att domaren behöver ge en klar motivering till detta. Det råder också vissa tvivel om domarnas opartiskhet. En av tre domare i säkerhetsdomstolarna är militärdomare vilka, som Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter nyligen påpekade, är tjänstgörande militär personal och följaktligen underställda det militära disciplinsystemet. Detta är det enda exemplet i Europa på fall där civila kan dömas, i alla fall delvis, av militära domare. Säkerhetsdomstolarnas domar kan överklagas till högsta domstolen.

Vad beträffar den civila rättsskipningen och den vanliga brottmålsprocessen är den långsamma handläggningen anledning till oro. Rättsväsendets effektivitet undergrävs av dess alltför stora arbetsbörda. Ett annat problem är att domarna är alltför beroende av

beslut som fattas av Rådet för domare och åklagare samt att justitieministern ägnar sig åt politisk inblandning i domarnas och åklagarnas arbete. När en ny regering (eller en ny minister) utnämns kan detta leda till stora förändringar vad gäller utnämningarna av domare inom rättsväsendet.

Regeringen har framställt flera förslag till lagändringar för att förbättra rättsväsendet och förstärka dess oberoende. Dessa förslag befinner sig ännu i parlamentets utskott.

Nationella säkerhetsrådet

Nationella säkerhetsrådet, som inrättades genom 1961 års författning, spelar en avgörande roll när det gäller att utforma och genomföra den nationella säkerhetspolitiken och befattar sig överhuvudtaget med ett stort antal politiska frågor. Presidenten är ordförande i Nationella säkerhetsrådet som består av premiärministern, generalstabschefen, försvars-, inrikes och utrikesministrarna, befälhavarna för armén, flottan och flygvapnet och befälhavaren för gendarmeriet. Nationella säkerhetsrådets rekommendationer är inte rättsligen bindande men har stort inflytande på regeringens politik. Förekomsten av detta organ visar att den turkiska författningen, trots en demokratisk grundstruktur, ger armén utrymme att spela en civil roll och att ingripa på politikens alla områden.

Sammanfattningsvis kan sägas att statsmaktens organisation i Turkiet uppvisar ett demokratiskt systems alla grundläggande kännetecken. Statsmaktens olika grenar har i allmänhet en kompetent förvaltning som förmår utarbeta och verkställa en lagstiftning som är förenlig med gemenskapens regelverk. Av flera anledningar kan dock statsmakterna inte fungera på ett sätt som är jämförbart med vad som gäller i Europeiska unionens medlemsstater. Nationella säkerhetsrådet är ett uttryck för arméns viktiga roll i politiken. Armén står utanför civil kontroll och förefaller ibland handla till och med utan de civila makthavarnas vetskap vid vissa mer omfattande militära straffoperationer. Inom rättsväsendet förekommer undantagsdomstolar (de statliga säkerhetsdomstolarna) som inte kan förenas med ett demokratiskt system och som strider mot principerna i Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter. Det krävs en särskild ansträngning för att säkerställa ett verkligt oberoende rättsväsende och ge rättsväsendet de resurser i material- och personelhänseende som krävs för att kunna verka under förhållanden som är förenliga med en rättsstat.

1.2 Mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter

Turkiet har ratificerat de viktigaste konventionerna om skydd för de mänskliga rättigheterna, med undantag för Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Turkiet har ratificerat FN:s konvention mot tortyr och Europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Turkiet har också ratificerat Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, med undantag för protokollen 4, 6 och 7. Dödsstraffet förekommer ännu i den turkiska lagstiftningen men har inte tillämpats sedan 1984.

Liksom i de europeiska ländernas författningar innehåller Turkiets författning en uppräknning av de viktigaste grundläggande rättigheter som gäller i landet: individers fysiska okränkbarhet, yttrande- och tryckfrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet, arbetstagares

rätt att bilda fackföreningar, religionsfrihet samt friheten att fritt förflytta sig inom Turkiet och till utlandet.

Turkiet har inte undertecknat Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.

Till följd av en resolution antagen av Europarådets rådgivande församling 1996 är människorättsläget i Turkiet föremål för ett övervakningsförfarande.

Medborgerliga och politiska rättigheter

Det förekommer ännu problem med den faktiska tillämpningen av vissa medborgerliga och politiska rättigheter som formellt garanteras i Turkiets författning och övriga lagstiftning. Upprepade fall av tortyr, försvinnanden och avrättningar utan rättegång har noterats i Turkiet. Yttrandefriheten är inte fullständigt garanterad och utsätts för många begränsningar. Man kan konstatera att de flesta kränkningarna av de medborgerliga och politiska rättigheterna i Turkiet mer eller mindre direkt hör samman med det sätt på vilket regeringen och armén bemöter problemen i sydöstra Turkiet.

De turkiska myndigheterna har inlett en demokratisk reformprocess som lett Turkiet i uppmuntrande riktning, särskilt under 1995. Denna process har dock inte fortsatt, med ett anmärkningsvärt undantag i form av lagen om anhållande som antogs i mars 1997. Detta förändrar dock inte det förhållande att vissa för Turkiet specifika problem föranleder oro.

För Turkiet specifika problem

Återkommande fall av **tortyr, försvinnanden och avrättningar utan rättegång** noteras regelbundet trots de upprepade officiella uttalandena om regeringens engagemang att sätta stopp för sådant. I många fall äger tortyren rum när personer sitter frihetsberövade på polisstationer utan förbindelser med omvärlden i avvaktan på att ställas inför domstol. Flera av dessa fall är så noggrant dokumenterade att det inte kan råda något tvivel om polisens skuld. Dessa tilldragelser föranleder frågor rörande kontrollen och tillsynen över säkerhetsstyrkorna. För dessa tjänstemän saknas adekvata disciplinära normer. För att åtala tjänstemän för förbrytelser begångna i deras tjänsteutövning krävs i allmänhet tillstånd från myndigheterna. I de fall tjänstemän inom ordningsmakten (inbegripet polisen och gendarmeriet) faktiskt åtalats och fällts för tortyr och dålig behandling av fångar har straffen hittills varit tämligen låga i förhållande till europeisk standard. Polismän åtalas alltså inte systematiskt för eventuella förseelser.

I mars 1997 antog nationalförsamlingen en lag som begränsar den tid någon kan hållas **frihetsberövad av polisen**. Vid misstanke om brott som skall tas upp av säkerhetsdomstol måste en person som hålls frihetsberövad av polisen ställas inför domstol inom fyra dagar i stället som tidigare inom 14 dagar. I de delar av landet där undantagstillstånd råder minskades denna tid från trettio till högst tio dagar. Frihetsberövade personer i områden där undantagstillstånd råder har numera rätt till rättsligt biträde i enlighet med de rekommendationer som utfärdats av Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr. En person kan dock fortfarande hållas frihetsberövad utan att få sätta sig i förbindelse med omvärlden i upp till fyra dagar. De nya fristerna för polisens frihetsberövande är fortfarande längre än vad som i allmänhet gäller inom Europeiska unionen. Kommittén för förhindrande av tortyr har dock beskrivit denna lag som "ett stort steg i rätt riktning".

Det sätt på vilket dessa nya bestämmelser om polisens frihetsberövande tillämpas i praktiken måste övervakas. Kommittén för förhindrande av tortyr gjorde ett nytt besök i Turkiet i november 1997. Turkiet har ännu inte givit sitt medgivande till att rapporten från det besöket offentliggörs.

Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter har vid många tillfällen konstaterat förekomsten i Turkiet av omänsklig eller förnedrande behandling samt tortyr, särskilt i samband med anhållan.

Även om det har skett vissa förbättringar under senare år är **yttrandefriheten** ännu inte fullständig i Turkiet. En alltför snäv tolkning av författningen och annan lagstiftning (artiklarna 7 och 8 i lagen mot terror, artiklarna 158, 159, 311 och 312 i strafflagen) rörande statens enhet, den territoriella integriteten, sekulariseringen och respekten för statens formella institutioner åberopas regelbundet för att åtala och fälla folkvalda politiker, journalister, författare, fackföreningsfolk och representanter för icke-statliga organisationer för uttalanden, offentliga tal, publicerade artiklar eller böcker vilka skulle vara godtagbara i EU:s medlemsstater. Den 1 januari 1998 befann sig till exempel 91 journalister i fängelse i Turkiet enligt uppgifter från "Reporters sans frontières".

Inhemska och internationella människorättsorganisationer rapporterar regelbundet om många fall av trakasserier och polisbrutalitet riktade mot enskilda journalister, politiker och människorättsaktivister. Akin Birdal, ordförande i turkiska förbundet för mänskliga rättigheter, utsattes i maj 1998 för ett mordförsök. På Europeiska unionens vägnar fördömde unionens ordförandeland omedelbart detta "fega angrepp". De personer som angrep Akin Birdal kunde snabbt identifieras. De tillhör en organisation med nationalistisk inriktning. Åtalen mot dem bereds för närvarande.

Vad gäller **pressfriheten** präglas Turkiets medier av förekomsten av ett stort antal privata radio- och TV-stationer. Detta beror på att det statliga monopolet upphävdes 1993 genom en ändring av författningen. Dessa medier åtnjuter i allmänhet avsevärd frihet vad gäller uttryckandet av åsikter.

Inhemska och utländska publikationer som förmedlar ett brett register av åskådningar och tolkningar kan tillgås i stor utsträckning. Det är ovanligt med statlig censur av utländska publikationer. Det har dock i vissa fall förekommit att turkiska tidningar censurerats vid tryckningen. Medierna, som är väl medvetna om hur strängt författningens och lagens begränsningar av yttrandefriheten tillämpas, utövar också ett betydande mått av självcensur.

Såväl offentlig kritik av de väpnade styrkorna som fredligt förespråkande av alternativ till den turkiska statens grundläggande principer (t.ex. den territoriella integriteten och sekulariseringen) kan leda till åtal.

Beslag av tidningar, böcker eller filmer förekommer också, särskilt i fall då dessa rör situationen i sydöstra Turkiet. Det är inte möjligt för turkiska media att redogöra objektivt och självständigt för den kurdiska frågan. Trots dessa begränsningar kritiserar medierna ofta myndigheterna för deras åtgärder på andra områden inom politiken.

Den 13 augusti 1997, kort tid efter att Mesut Yilmazs regering tillträtt, stiftade det turkiska parlamentet en lag om amnesti. Denna lag gjorde det möjligt att frisläppa sju chefredaktörer för olika tidningar, vilka dömts för "separatistisk propaganda och

främjande av terrorism". Lagen innebar att dessa personers domar upphävdes, förutsatt att de inte återfaller i brott under de tre följande åren.

År 1998 inbjöd den turkiska regeringen OSSE:s representant för mediernas frihet att besöka landet.

Levnadsförhållandena i de **turkiska fängelserna** motsvarar inte de normer som fastställts av Europarådet eller den minimistandard som fastställts av Förenta nationerna. De flesta fängelser är överfulla och saknar möjligheter till erforderlig läkarvård. Fängelsepersonalen består ofta av militärer. Dessa förhållanden har redan orsakat flera fängsuppror, bland annat 1996. Nationalförsamlingens kommitté för mänskliga rättigheter (se nedan) har under flera månader 1998 genomfört besök för att utreda förhållandena i de turkiska fängelserna. Rapporten från denna utredning har ännu inte offentliggjorts.

Föreningsfriheten är kringgärdad av vissa begränsningar. Till exempel får föreningar inte bjuda in utländska föreningar till Turkiet, utfärda offentliga uttalanden eller organisera någon verksamhet utanför sina ordinarie lokaler utan att först ha fått myndigheternas tillstånd till detta. De turkiska icke-statliga organisationernas antal och verksamhet har ökat starkt under de senaste åren.

Även för **mötesfriheten** råder begränsningar. Polisen överreagerar ofta vid demonstrationer. Kravet på tillstånd för att hålla demonstrationer tolkas ofta av de lokala myndigheterna som en rätt att förbjuda demonstrationer och marscher som misshagar dem.

Pågående reformer

Under 1995 inledde regeringen en **författningsreform** som är avsedd att stärka demokratin i Turkiet. Detta var den första reform som inletts av en civil regering på lång tid. Trots att en kommitté för konstitutionell harmonisering inrättades i nationalförsamlingen, med uppdrag att förbereda genomförandet av 1995 års författningsreformer, återspeglas dessa reformer endast delvis i Turkiets lagstiftning. **Artikel 8** i antiterroristlagen ändrades också i mer liberal riktning för att förbättra skyddet för yttrandefriheten. I denna artikel förbjuds "skriftlig eller muntlig propaganda avsedd att omintetgöra republikens, landets och nationens oskiljaktiga integritet", liksom "möten, demonstrationer och marscher med detta syfte". I den reviderade versionen av artikel 8 införs ett krav på uppsåt (avsikt att omintetgöra den territoriella integriteten och politiska enigheten) vid skriftlig eller muntlig propaganda. Vidare avkortas fängelsestraffet och skapas en möjlighet att omvandla fängelsedomar till böter. Den nya versionen av artikel 8 har tillämpats retroaktivt på frihetsberövade personer av, vilket ledde till att flera tiotals personer frigavs.

Kvinnans ställning i Turkiet är i allt högre grad jämförbar med vad som gäller i de flesta länder inom Europeiska unionen. Den diskriminering i lag som ännu finns är på väg att avskaffas. Turkiet ratificerade konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor 1985. Den gällande civillagen har ännu inte anpassats till denna konvention och innehåller fortfarande diskriminerande bestämmelser rörande rättigheter och skyldigheter inom äktenskapet. Regeringen godkände ett utkast till ny civillag den 25 augusti 1998. Detta utkast behandlas nu i nationalförsamlingens utskott. Om lagen godkänns av parlamentet kommer den att innebära att den största delen av diskrimineringen mellan män och kvinnor avlägsnas. Våld i hemmet är dock ett utbrett

problem. Nationalförsamlingen stiftade i januari 1998 en lag som kriminaliserar övergrepp mellan makar. Strafflagen innehåller ingen särskild bestämmelse mot kvinnomisshandel inom äktenskapet. Allmänna regler gäller.

Dödsstraffet är visserligen tillåtet enligt lagen men har inte använts sedan 1984. I december 1996 fälldes Turkiet för kränkning av artikel 3 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Enligt det utkast till strafflag som för närvarande behandlas i nationalförsamlingens justitieutskott skall dödsstraffet utgå ur den turkiska lagen.

Skyddet av mänskliga rättigheter

Nationalförsamlingen instiftade 1991 ett utskott för mänskliga rättigheter. Utskottet har genomfört ett antal resor för att utreda läget avseende de mänskliga rättigheterna i Turkiet.

I november 1996 inrättade de turkiska myndigheterna inom inrikesministeriet ett centrum för efterspaning av försvunna personer. Hittills har detta inte visat sig effektivt.

I april 1997 inrättade regeringen en samordningskommitté för mänskliga rättigheter (i vilken ministern för mänskliga rättigheter är ordförande och i vilken ingår en företrädare för premiärministern och tjänstemän från utrikes-, inrikes-, justitie-, utbildnings- och hälsovårdsministerierna). Dess roll är att samordna och övervaka genomförandet av åtgärder som syftar till att förbättra läget vad avser de mänskliga rättigheterna. Kommittén kan också framställa förslag i detta syfte till regeringen. Kommittén har utarbetat ett utkast till lag om åtal av offentliga tjänstemän, utkastet till civillag (se nedan) och utkastet till strafflag.

Inrättandet av en oberoende justitieombudsman diskuteras sedan lång tid inom nationalförsamlingen. Om detta lagförslag antas kommer det att innebära en påtaglig förbättring av skyddet för de mänskliga rättigheterna i Turkiet.

Sedan 1987 har enskilda i Turkiet kunnat vända sig till Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter om de anser att deras rättigheter enligt Europakonventionen har kränkts. I januari 1990 erkände Turkiet Europeiska domstolens bindande jurisdiktion.² Turkiet är emellertid det enda land som har fällts för att ha förhindrat utövandet av rätten att klaga till Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter.

Turkiet förfogar, generellt sett, över de inre och externa yttre rättsliga instrument som fordras för att sörja för skyddet för de medborgerliga och politiska rättigheterna. Turkiet har stegvis ansträngt sig för att uppnå en verklig förbättring vad gäller åtnjutandet av vissa av dessa rättigheter, till exempel föreningsfriheten, som framgår av den stora ökningen av antalet icke-statliga organisationer i Turkiet. Däremot förblir, av skäl som i stor utsträckning hör samman med läget i sydöstra Turkiet, läget oroväckande i många avseenden vad gäller vissa medborgerliga och politiska rättigheter. Trots att Turkiet inlett

² Antalet framställningar från turkiska medborgare till Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter var 258 stycken år 1995, 612 stycken år 1996 och 427 stycken år 1997. Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter har, avseende Turkiet, fällt 5 avgöranden 1996, 8 under 1997 och 9 under 1998.

reformer kan man inte iaktta någon märkbar förbättring beträffande det verksamma skyddet av dessa rättigheter sedan kommissionens utvärdering av situationen som lades fram i Agenda 2000. Den 14 april 1998, under det 54:e sammanträdet i FN:s kommission för mänskliga rättigheter, framhöll Europeiska unionen de upprepade uppgifterna om tortyr, avrättningar utan rättegång och ofrivilliga försvinnanden i Turkiet. Åtgärder förknippade med undantagstillståndet som råder i sydöstra Turkiet fortsätter att utgöra ett hinder för ett normalt utövande av de rättigheter som garanteras i lag. Ett annat problem är huruvida vissa bestämmelser tillämpas, särskilt vad gäller anhållan då många rapporterade fall av tortyr ägt rum. Vidare är yttrandefriheten starkt kringskuren, inte minst genom den regelmässiga tillämpningen av antiterroristlagen.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Arbetstagare har, med undantag för poliser och militär personal, rätt att fritt sammansluta sig och bilda **fackföreningar** som företräder dem. Strejkrätten är omgärdad av olika inskränkningar och invecklade förfaranden. Genom en ändring av författningen 1995 och en ändring av lagen om fackföreningar 1997 undanröjdes de begränsningar som hindrade fackföreningar från att bedriva politisk verksamhet. Offentliganställda fick också rätt att bilda fackföreningar, dock inte att strejka eller att förhandla kollektivt. Turkiets ratificering av ett flertal ILO-konventioner har inte medfört några större förändringar av arbetsrätten, till exempel vad avser förebyggande av ogrundande uppsägningar. I Turkiet förekommer ingen arbetslöshetsersättning. I den "gråa" ekonomin förekommer barnarbete i stor utsträckning. Turkiet har flera gånger klandrats av ILO.

Regeringen inrättade i mars 1995 ett **Ekonomiskt och socialt råd** som inledde sin verksamhet i mars 1997. Av rådets 23 ledamöter är företrädare tio regeringen och sju arbetsgivarna. I rådet sitter också fyra företrädare för fackföreningarna, en från handikappförbundet samt en företrädare för konsumentskyddsföreningen.

Genom att lagen om användning av andra **språk** än turkiska upphävdes 1991 blev det möjligt att publicera material på främmande språk, inbegripet kurdiska. Kurdiska är inte längre förbjudet vid kulturell verksamhet men får inte användas vid "politisk kommunikation" eller utbildning. Radio- och TV-sändningar på något av de kurdiska språken är förbjudna.

Vad gäller **religionsfrihet** är religionsundervisning (i den sunnimuslimska tron) obligatorisk i den statliga grundskolan. Efter bekräftelse av deras icke-muslimska bakgrund undantas de minoriteter som omfattas av Lausannefördraget (se nedan) från den muslimska religionsundervisningen. Av Turkiet erkända religiösa minoriteter får utöva sin tro, men för utövandet av en annan religion än (sunnitisk) islam gäller många praktiska byråkratiska inskränkningar, till exempel beträffande rätten att äga gudstjänstlokaler och möjligheterna att utvidga verksamheten. De syrisk-ortodoxa erkänns inte som religiös minoritet och samfundet är utsatt för påtryckningar när det gäller dess undervisning i tros läran. Alawiterna i Turkiet uppskattas till minst 12 miljoner. Till skillnad från sunnimuslimerna saknar alawiterna statligt avlönade religiösa ledare.

Armén spelar en aktiv roll när det gäller att upprätthålla principen om det turkiska samhällets sekularisering gentemot vissa islamistiska strömningar som anses motsätta sig denna princip. Inom nationella säkerhetsrådet har försvaret redan flera gånger gett

regeringen varningar i detta sammanhang. Militärer som ägnar sig åt verksamhet som anses oförenlig med sekularitetsprincipen utesluts systematiskt ur försvaret.

Trots att Turkiet på senare tid ansträngt sig för att förbättra sin lagstiftning avseende ekonomiska och sociala rättigheter präglas alltså situationen på detta område ännu av vissa inskränkningar, framförallt på det fackliga området, som gör att dessa rättigheter inte kan utövas i den utsträckning som är förenlig med de normer som generellt gäller i Europeiska unionens medlemsstater. Beträffande de kulturella rättigheterna bör det noteras att religionsfriheten ännu präglas av en ojämlikhet i behandlingen av de religiösa minoriteter som erkänns av Turkiet i enlighet med Lausannefördraget och andra religiösa minoriteter. Dessa sistnämnda utsätts för inskränkningar i sin trosutövning.

Minoriteters rättigheter och skydd

Turkiets befolkning uppskattas till över 62 miljoner invånare. I detta tal inbegrips en befolkning av kurdiskt ursprung på cirka 8 till 15 miljoner personer (uppgifterna varierar beroende på vilken källa man anlitar). I enlighet med Lausannefördraget erkänner Turkiet officiellt tre minoriteter: armenier (50 000), judar (25 000) och greker (5 000). Varje minoritet förvaltar fritt sina egna gudstjänstlokaler, skolor och sjukhus. De som tillhör någon av de erkända minoriteterna måste låta registrera sig hos myndigheterna. Minoritetstillhörighet skall framgå av identitetskorten. Inom inrikesministeriet finns en avdelning för minoritetsfrågor.

I författningen erkänns inte kurderna som minoritet i nationellt, rasmässigt eller etniskt hänseende. Det finns inga rättsliga hinder för etniska kurders deltagande i politiska eller ekonomiska angelägenheter, men kurder som offentligt eller politiskt hävdar sin etniska identitet riskerar att trakasseras eller åtalas. Större delen av den kurdiska befolkningen bor i landets sydöstra delar. I denna region har de turkiska myndigheterna i mer än tio år utkämpat en väpnad konflikt med Kurdiska arbetarpartiet (PKK) vars mål är att skapa ett oberoende stat, Kurdistan, i sydöstra Turkiet och som använder sig av terroristmetoder. Till direkt följd av denna situation finns bevis på tvångsförflyttning i stor skala av befolkningen och förstörelse av byar, i förening med brott mot de mänskliga rättigheterna, begångna av de turkiska säkerhetsstyrkorna.

Det turkiska parlamentets utskott för mänskliga rättigheter genomförde 1996 en utredning på platsen av situationen för de evakuerade eller förstörda byarnas invånare. Utskottet kritiserade regeringens bristande ansträngningar för att hjälpa denna befolkning. Faktum är att situationen har framkallat en omfattande ofrivillig utvandring från denna region till de stora städerna längre västerut. Många skolor har stängts, vilket medfört att en inte oansenlig del av befolkningen i skolpliktig ålder berövats möjligheten till skolgång. Den turkiska regeringen har konsekvent vägrat förhandla med PKK. Premiärminister Masut Yilmazs koalitionsregering uppgav 1997 att den hade för avsikt att stödja den sociala och ekonomiska utvecklingen av den regionen. Hittills har inga konkreta åtgärder kunnat iakttas.

Det undantagstillstånd (artikel 122 i författningen) som förklarades 1987 är fortfarande i kraft i sex av de nio provinserna i sydöstra Turkiet och förlängs var fjärde månad. Vid undantagstillstånd kan regeringen, för dessa frågor under presidentens ordförandeskap, utfärda dekret vilka gäller som lag i frågor som föranleds av undantagstillståndet. Dessa

dekret måste samma dag underställas nationalförsamlingen för godkännande. Regionernas guvernörer har genom dekret givits vittgående befogenhet att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna. Artikel 15 i författningen rör upphävandet av dessa fri- och rättigheter och bygger på artikel 15 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Liksom enligt artikel 15 i Europakonventionen skyddas i artikel 15 i författningen de rättigheter som inte kan upphävas ens vid undantagstillstånd.

Inom ramen för Europarådets uppföljning av Turkiet har Europarådets rådgivande församling uppdragit åt sin kommission för medlemsstaternas iakttagande av sina skyldigheter och åtaganden att undersöka frågan om den kurdiska minoriteten. Kommissionen besökte Turkiet mellan den 6 och 9 september 1998. Resultatet av dessa undersökningar är ännu inte känt.

Turkiet erkänner ingen **asylrätt** för utomeuropeiska flyktingar, men tillåter dock FN:s flyktingkommissarie att genomföra utredningar för att avgöra om sådana flyktingar kan komma i fråga för omflyttning till ett tredje land.

Man kan alltså notera att minoriteternas ställning i Turkiet präglas av olikheter i behandling, såväl enligt lagen som i praktiken, mellan de minoriteter som erkänns officiellt i enlighet med Lausannefördraget och de minoriteter som inte omfattas av detta fördrag. De turkiska myndigheterna erkänner inte förekomsten av en kurdisk minoritet och anser att denna befolkning är helt och fullt turkisk, om än av kurdiskt ursprung. Den kurdiska befolkningen, som finns i hela landet men huvudsakligen är koncentrerad till landets sydöstra delar, är ekonomiskt och socialt missgynnad och underkastad det undantagstillstånd som gäller i många provinser i denna del av landet, med alla de negativa följderna som de fortsatta terrordåden och de med undantagstillståndet förknippade begränsningarna innebär för det normala utövandet av deras medborgerliga och politiska rättigheter. Turkiet måste i detta sammanhang nå en civil, inte militär, lösning på problemen i sydöstra Turkiet. Den i huvudsak militära respons som hittills förekommit är väldigt kostsam, såväl i människoliv som rent ekonomiskt, och utgör ett hinder för regionens sociala och ekonomiska utveckling. Den inverkar för övrigt menligt på omvärldens syn på Turkiet. En fredlig lösning skulle kunna omfatta erkännande av vissa former av den kurdiska kulturella identiteten och ökad tolerans i förhållande till medlen för att uttrycka denna identitet (under förutsättning att det inte är fråga om stöd till separatism eller terrorism).

1.3 Cypernfrågan

Turkiet ockuperar sedan 1974 den norra delen av ön och håller där en väpnad styrka på nära 35 000 man. Denna del av ön förklarade sig 1983 vara en självständig republik. Denna republik erkänns inte av det internationella samfundet, med undantag för Turkiet. Turkiets ockupation av öns norra del har fördömts i många FN-resolutioner, liksom det ensidiga utropandet av den ockuperade delen till självständig republik, i strid med Republiken Cyperns grundläggande fördrag. I dessa resolutioner har status quo bedömts vara oacceptabelt.

Den 27 januari 1997 undertecknade Rauf Denktash och president Süleyman Demirel en gemensam förklaring i syfte att stegvis integrera den norra delen av ön med Turkiet. I denna förklaring betecknas Europeiska unionens beslut att inleda

anslutningsförhandlingar med Republiken Cypren som ett historiskt misstag. I förklaringen sades att varje steg som den grekcypriotiska förvaltningen tar på vägen mot ensidigt medlemskap i EU kommer att påskynda integrationen mellan "Republiken Norra Cypren"³ och Turkiet. I juli 1998 ingick Turkiet och öns norra del ett associeringsavtal. I detta avtal upprättas ett associeringsråd som har till uppgift att utarbeta erforderliga åtgärder för den ekonomiska och finansiella integrationen liksom för delvis integrering avseende säkerhet, försvar och utrikespolitik.

Kommissionen anser att dessa åtgärder som Turkiet vidtagit inte är förenliga med den internationella rätten på detta område, sådan den framgår av FN:s resolutioner i frågan, till vilka Europeiska unionen förbehållslöst ansluter sig. Kommissionen anser alltså att FN:s generalsekreterares bona officia, som stöds av säkerhetsrådet och Europeiska unionen, bör ges aktivt stöd av alla berörda parter.

Kommissionen anser att Turkiet, i sin egenskap av garantmakt, borde använda sig av sina privilegierade förbindelser med den turkcypriotiska befolkningsgruppen för att bidra till en rättvis lösning av Cyprenfrågan med iakttagande av Förenta nationernas resolutioner i frågan, vilka bland annat bygger på bildandet av en federation mellan de två områdena och de två befolkningsgrupperna.

1.4 Allmän utvärdering

I politiskt hänseende betonas i utvärderingen ett antal missförhållanden beträffande myndigheternas arbetsmetoder, upprepade brott mot de mänskliga rättigheterna och stora brister i behandlingen av minoriteter. Frånvaron av reell civil kontroll över armén är en källa till oro. Detta avspeglas i den viktiga roll armén spelar i det politiska livet genom Nationella säkerhetsrådet. Situationen i sydöstra Turkiet måste lösas på civil väg, inte minst på grund av att ett stort antal brott mot de medborgerliga och politiska rättigheterna i landet är direkt eller indirekt relaterade till situationen. Kommissionen bekräftar den turkiska regeringens beslutsamhet att bekämpa brotten mot de mänskliga rättigheterna i landet, men kampen har ännu inte gett något större resultat. Demokratireformerna, som inleddes 1995, måste fortsätta.

Utöver att lösa dessa problem måste Turkiet bidra på ett konstruktivt sätt till att finna en fredlig lösning i enlighet med internationell rätt på samtliga tvister med sina grannländer.

³ Turkiska republiken norra Cypren, inte erkänd av det internationella samfundet, med undantag för Turkiet.

2. Ekonomiska kriterier

2.1 Inledning

Vid sin granskning av den ekonomiska utvecklingen i Turkiet har kommissionen väglett av slutsatserna från Europeiska rådet i Köpenhamn i juni 1993. I dessa slutsatser anges det att medlemskap i unionen förutsätter "att det finns en fungerande marknadsekonomi samt förmåga att hantera konkurrens och marknadskrafter inom unionen".

Efter en sammanfattning av den ekonomiska situationen och den senaste makroekonomiska utvecklingen, görs i denna del av rapporten en allmän genomgång av hur väl Turkiet uppfyller de kriterier som Europeiska rådet angivit.

2.2 Ekonomiska kriterier

Den turkiska ekonomins struktur

Turkiet har en befolkning på mer än 62 miljoner invånare. Den årliga befolkningstillväxttakten uppskattas till 1,6 %, vilket innebär att den avtagande tendens som observerats de senaste decennierna fortsätter. Enligt Världsbankens uppskattningar uppgick Turkiets BNI 1996 till 382,5 miljarder dollar (köpkraftsjusterat), vilket motsvarar 5,2 % av Europeiska unionens BNI. BNI per capita uppgår till endast en tredjedel av genomsnittet i gemenskapen.

Turkiet är en av de ursprungliga medlemmarna i IMF, Världsbanken och OECD. Landet undertecknade GATT-avtalet 1951 och är medlem av WTO.

Sedan början av 1980-talet har Turkiet genomgått en genomgripande ekonomisk omvandling som kännetecknas av en stark tillväxt (nästan 6 % i genomsnitt under perioden 1980-1997), en dynamisk utveckling av tillverkningsindustrin och tjänstesektorn samt en kontinuerlig tillbakagång för jordbrukssektorn. Det faktum att **den turkiska ekonomin har blivit allt öppnare** mot utlandet har varit en stark drivkraft bakom denna omvandling. Bland annat ökade exportens andel av BNI från 4,3 % år 1981 till 23,9 % år 1997⁴ och importens andel ökade från 11,7 % till 29,5 %. Denna process påskyndades av att tullunionsavtalet med Europeiska gemenskapen trädde i kraft den 31 december 1995. Gemenskapens andel av den turkiska exporten och importen uppgick 1997 till 46,7 % respektive 51,2 %. Gradvis har en politik för ökad export och främjande av den privata sektorn fått ersätta den tidigare importsubstitutionspolitiken och statsdirigerade industrialiseringspolitiken som grundade sig på statligt ägda företag. Dessa företags ekonomiska betydelse har minskat kraftigt till följd av privatiserings- och utförsäljningspolitiken men står fortfarande för 11 % av industrins förädlingsvärde och är en belastning för de offentliga finanserna.

Trots att en betydande omvandling har skett uppvisar den turkiska ekonomin fortfarande stora svagheter: en stor och föga effektiv jordbrukssektor, en svag finansiell sektor samt ett flertal brister på det socioekonomiska området. Den kroniska monetära instabiliteten är ytterligare en svaghetsfaktor.

⁴ I denna andel ingår inte den informella handeln ("shuttle trade") med OSS-staterna, vars omfattning Turkiets centralbank uppskattar till 5,9 miljarder US-dollar 1997, vilket motsvarar 3 % av BNI.

Även om **jordbrukssektorns** andel av BNI har minskat från 33 % år 1968 till 14 % år 1996 (samtidigt som industrins och tjänstesektorns andelar har ökat från 17,1 % till 27,7 % respektive från 49,8 % till 58,3 %), står jordbruket fortfarande för den största delen av sysselsättningen (42 % av den aktiva befolkningen). Den låga produktiviteten i jordbrukssektorn förklaras framför allt av brukningsenheternas ringa storlek och de ineffektiva produktionsmetoderna. En stor del av produktionen på dessa brukningsenheter går till egen konsumtion. På detta stadium skulle dessa brukningsenheter inte kunna klara av konkurrensen från gemenskapens jordbruksföretag. Den nödvändiga moderniseringen av jordbruket kommer oundvikligen att ställa den turkiska ekonomin och det turkiska samhället inför stora utmaningar, bland annat vad gäller produktionsapparatens förmåga att absorbera den arbetskraft som frigjorts till följd av produktivitetsvinsterna i jordbrukssektorn.

Till följd av tjänstesektorns dynamiska utveckling uppgick denna sektors andel till 58,3 % av BNI år 1996. Den **finansiella sektorns** andel (2,3 % av BNI) är relativt liten. Med tanke på den finansiella sektorns viktiga roll som intermediär har dess brister betydande återverkningar på hur den turkiska ekonomin fungerar.

Den turkiska banksektorn omfattar 72 banker, varav 59 depositionsbanker och 13 investerings- och utvecklingsbanker. Branschen är koncentrerad: de tio största bankerna innehar 70 % av tillgångarna. De offentligägda bankerna (som stod för ungefär 40 % av tillgångarna i slutet av 1996) har särskilt goda förbindelser med finansministeriet och bidrar till att understödja vissa branscher och offentliga företag i andra sektorer än den finansiella genom att bevilja krediter på fördelaktiga villkor (mot att staten i gengäld gör löpande överföringar eller ger kapitallinskott). De stora privata bankerna är å sin sida ofta knutna till industrikoncerner.

Till följd av den finansiella krisen 1994, genom vilken banksektorns brister blev uppenbara, skärptes banklagstiftningen (bland annat vad gäller begränsningarna för öppna valutapositioner samt reservkraven). Regeringen avser att stärka tillsynen i denna bransch, i syfte att förbättra uppföljningen av osäkra lån och kontrollen av bankernas skuldsättning i utländska valutor. Denna skuldsättning har ökat betydligt, bland annat för att finansiera köp av statsobligationer som är denominerade i turkiska lira⁵.

I Istanbul finns det en aktiv fondbörs, där det handlas med aktier i över 700 företag. Under 1997 ökade omsättningen med mer än 50 % till 58 miljarder US-dollar och det samlade börsvärdet uppgick till 61 miljarder US-dollar (ungefär 30 % av BNI).

Vid en jämförelse av de viktigaste **socioekonomiska** indikatorerna framgår det att Turkiet ligger efter inte enbart i förhållande till Europeiska unionen utan också i förhållande till länder med jämförbar inkomst per capita. År 1995 var 28 % av kvinnorna och 8 % av männen analfabeter. Genomsnittslivslängden uppgick till 66 år för männen och 71 år för kvinnorna och spädbarnsdödligheten uppgick till 42 döda per 1000 levande födda barn (mot 4-8 döda i medlemsstaterna). I detta sammanhang kan nämnas att

⁵ Det uppskattas att de öppna valutapositionerna uppgick till nästan 8 miljarder US-dollar innan den finansiella krisen bröt ut 1994, men 1997 hade de minskat till 4 miljarder US-dollar. Det verkar dock som att dessa öppna positioner avsevärt ökat under det första halvåret 1998 och nu är större än vad de var i slutet av 1993.

utgifterna för sjuk- och hälsovård samt utbildning i Turkiet motsvarar ungefär 6 % av BNI år 1996, vilket är relativt lite.

Denna eftersläpning går hand i hand med stora skillnader både mellan regionerna och mellan stad och landsbygd. Skillnaderna avser såväl inkomst per capita som tillgång till grundläggande infrastruktur (rinnande vatten, vägnät etc.). Medan den reala BNI:n i Turkiet ökade med 22 % mellan 1987 och 1994, ökade den under samma period med endast 10 % i östra Anatolien. Regionerna vid Egeiska havet hade en tillväxt på 27 %. BNI per capita var 1994 ungefär 3,5 gånger högre i Marmararegionen än i östra Anatolien. Denna skillnad har ökat ytterligare sedan dess.

Makroekonomisk utveckling

Som konstateras ovan har Turkiet haft en anmärkningsvärt hög ekonomisk tillväxt sedan början av 1980-talet. Efter lågkonjunkturen i slutet av 1994/början av 1995 har tillväxten snabbt åter tagit fart och ligger på över 7 % sedan 1996. Tillväxten har gynnats av en snabb ökning av investeringarna som delvis hänger samman med de nya möjligheter som skapats genom tullunionen och öppnandet av länderna i Central- och Östeuropa och av före detta Sovjetunionen. Exporten av industriprodukter till Europeiska gemenskapen och till länderna i Östeuropa, bland annat Ryssland, har ökat i snabb takt. I volym ökade den sammanlagda varuexporten med mer än 10 % år 1995 och 1996 och med nästan 15 % år 1997. Denna utveckling förklaras av den förbättrade konkurrenskraft som deprecieringen av landets valuta 1994/1995 innebar. Den förklaras också av den turkiska industrins förmåga att snabbt ta vara på de möjligheter som uppstått på dessa nya marknader. Den snabba tillväxten förklaras dessutom av att finanspolitiken varit expansiv och av att penningpolitiken reagerat flexibelt på den offentliga och privata sektorns efterfrågan på krediter.

Inflationen är ett återkommande problem i Turkiet. Flera försök att bekämpa denna ihållande inflation har tidigare gjorts. Hittills har inflationsbekämpningen inte bedrivits tillräckligt länge och intensivt för att få till stånd en avsevärd och varaktig minskning. Från slutet av 1995 till slutet av 1997 steg inflationstakten på 12-månadersbasis (ökningen av konsumentpriserna) från 80 % till 100 %.

Vad gäller de **offentliga finanserna** har den konsoliderade offentliga sektorns lånebehov fördubblats och ökat från 5,8 % av BNI till 11,6 % mellan 1995 och 1997.

Skatteintäkterna uppgick 1997 till 20 % av BNI. Sedan 1993 har dessa intäkter stigit med nästan 2 procentenheter till följd av de åtgärder som vidtagits för att förbättra skatteuppbörden. För de centrala myndigheterna planeras i budgeten för 1998 en ökning av intäkterna från 16 till 18 % av BNI, vilket fortfarande är mycket lågt jämfört med länderna i Europeiska unionen. De intäkter som inte utgörs av skatter motsvarade 7,7 % av BNI år 1997.

Av strukturen på de offentliga utgifterna framgår att budgeten tyngs av flera poster som är tecken på stora obalanser: skuldtjänst (8,4 % av BNI år 1997)⁶, transfereringar till

⁶ I detta sammanhang bör det påpekas att den monetära instabiliteten gör det mycket svårare att förvalta den offentliga skulden både på grund av den inflationspremie som begärs och den korta löptid som erfordras på statsskuldspapper.

statligt ägda företag (0,8 % av BNI år 1997), ökande underskott i socialförsäkringssystemen (3 % av BNI) samt diverse stöd till jordbruket (ungefär 2,2 % av BNI). Följaktligen är utrymmet för att öka utgifterna för investeringar i humankapital (utbildning och hälsa), infrastruktur och den offentliga förvaltningen starkt begränsat.

Den sammanlagda **sysselsättningen** ökade från 19,7 miljoner 1993 till 21,9 miljoner 1997. Arbetslösheten, som ökade till 8 % till följd av den finansiella krisen 1994, sjönk till 6 % år 1996. Denna minskning återspeglar bland annat att reallöneflexibiliteten är hög (reallönerna sjönk med ungefär 25 % mellan 1993 och 1997).

Arbetskraftsdeltagandet är relativt lågt (50,8 % år 1997), bland annat beroende på kvinnornas låga deltagande (43 % på landsbygden, men endast 16 % i städerna) men även på grund av den ofta låga pensionsåldern. Något mer än hälften av arbetskraften täcks av socialförsäkringssystemet. Ungefär 30 % av de registrerade löntagarna arbetar inom den offentliga sektorn i vid mening.

Befolkningstillväxten (1,6 % per år), befolkningsstrukturen (ungefär en tredjedel av befolkningen är yngre än 14 år) och den ökning av arbetskraftsdeltagandet som väntas ske tyder på att den aktiva delen av befolkningen kan komma att öka snabbt under de kommande åren. Denna situation är både en stor möjlighet och en stor utmaning för den turkiska ekonomin.

Den snabba tillväxt som skett de senaste åren har åtföljts av en snabb utveckling av **utrikeshandeln**. Varuexporten ökade med 21 % mellan 1995 och 1997 och importen med 37 % uttryckt i US-dollar. Det ökade underskott i handelsbalansen som detta gav upphov till vägdes dock upp av en betydande ökning av exportintäkterna i tjänstesektorn, särskilt i turistsektorn. Underskottet i bytesbalansen uppgick således till mellan 2,5 % och 3 % av BNI år 1996 och 1997, vilket är en hållbar nivå för ett land som Turkiet. Om den informella handeln beaktades skulle detta underskott försvinna.

Det nettoinflöde av kapital som uppstått till följd av de höga räntesatserna har under det första halvåret 1998 mer än vägt upp underskottet i bytesbalansen. Följaktligen har valutareserverna ökat regelbundet. De interna obalanserna gör dock att den turkiska utrikesbalansen är känslig för en ändring av kapitalflödets riktning.

Den regering som tillträdde i mitten av 1997 har åtagit sig att följa ett **stabiliseringsprogram** vars syfte är att få ned inflationen till mindre än 10 % till slutet av år 2000. Av detta skäl för den en omfattande dialog om den ekonomiska politiken med IMF, dock utan att detta program behöver understödjas finansiellt.⁷ De viktigaste inslagen i detta program återspeglar väl de åtgärder som måste prioriteras på kort och medellång sikt för att Turkiet skall kunna bryta den inflationsspiral som ekonomin befinner sig i. Programmet syftar dels till att sanera budgeten och att starkt begränsa penningutbudet i ekonomin, dels till att inleda de reformer som är nödvändiga för att förstärka de offentliga finanserna, framför allt vad gäller socialförsäkringssystemen (sjukvård och pensioner), samt till att påskynda privatiseringarna för att minska bruttofinansieringsbehovet och för att höja den ekonomiska effektiviteten. Programmet omfattar även en höjning av bankernas reservkrav och en gradvis minskning av subventioneringen av krediterna till jordbrukssektorn.

⁷ Det senaste IMF-programmet från 1994 (standby-avtal) avbröts 1995.

Det är ännu för tidigt att avgöra om ekonomin kommer att stabiliseras genom detta program. Under den första halvan av 1998 var dock resultatet uppmuntrande. Privatiseringstakten ökade, särskilt tack vare försäljningen av licenser för att driva mobiltelefoninät. Skatteintäkterna ökade kraftigt och åtgärder för att minska skattefusket vidtogs. Detta ledde inledningsvis till att de nominella räntesatserna minskade från ungefär 120 % i slutet av 1997 till ungefär 75 % i mitten av juli. Denna utveckling har sedan dess dock gått åt andra hållet. Ökningen av räntesatserna, vilka uppgick till 135 % i slutet av oktober, orsakades delvis av oväntat stora löneökningar i den offentliga sektorn och av den kris som drabbat den ryska ekonomin och därefter de internationella finansmarknaderna. Denna kris har avsevärt försämrat den internationella miljön i vilken Turkiet måste genomföra sitt stabiliseringsprogram genom att orsaka ett kapitalutflöde och genom att försvåra Turkiets tillgång till de internationella kapitalmarknaderna. Prognoserna för exporten och den ekonomiska tillväxten har också försämrats med tanke på den betydelse Turkiets handel med OSS-staterna har.

2.3. Den turkiska ekonomin inför ett medlemskap

Övergången till fungerande marknadsekonomi

Fram till i början av 1980-talet grundade sig politiken för ekonomisk utveckling på de statligt ägda företagen och på statlig styrning av ekonomin, vilket inte gav något stort utrymme åt marknadskrafterna. Sedan snart 20 år har politiken haft en annan inriktning och Turkiet har valt en utvecklingspolitik som för industrivaror och tjänster grundar sig på de fria marknadskrafterna.

Turkiet har den **institutionella ram** som krävs i en marknadsekonomi. Sedan de förhandlingar som ledde fram till tullunionen bedrevs har betydande framsteg gjorts beträffande den ekonomiska lagstiftningen, bland annat på det konkurrenspolitiska och immaterialrättsliga området. Det återstår att se till att denna lagstiftning tillämpas strikt, vilket framför allt kommer att kräva en särskild utbildningsinsats inom det rättsliga systemet. Dessutom måste Turkiet fortfarande införa möjligheten till internationell skiljedom i sin lagstiftning i syfte att främja utländska investeringar.

Bakom det relativt stabila antalet små och medelstora företag döljer sig en betydande omvandling i form av nyföretagande och företagskonkurser. År 1995 bildades till exempel 22 872 företag och 19 255 gick i konkurs (handelssektorn ej medräknad). Detta antyder att det inte finns några större hinder, åtminstone inte av rättslig art, för in- och utträde på en marknad. De små och medelstora företagen har dock stora svårigheter att få tillgång till krediter.

När det gäller **avregleringen** av priser får det anses råda fri prissättning på de varor som produceras i den privata sektorn. Den roll staten fortfarande spelar för prissättningen i de statligt ägda företagen och inom jordbruket får dock inte underskattas. De offentliga myndigheterna har möjlighet att påverka de statligt ägda företagens prissättning, även om de inte alltid gör det. Energisektorn, i vilken staten har en dominerande ställning, bör särskilt framhållas i detta sammanhang.

Jordbrukssektorn är föremål för en prisstöds- och stödköpspolitik. Sektorn befinner sig långt ifrån en situation där balansen mellan utbud och efterfrågan avgörs av marknadskrafterna.

När det gäller **avregleringen av utrikeshandeln** kan konstateras att i och med att tullunionen trädde i kraft den 31 december 1995 avskaffade Turkiet tullar och avgifter, kvantitativa begränsningar och åtgärder med motsvarande verkan på industriprodukter som importeras från gemenskapen. Turkiet har redan uppfyllt de flesta av sina åtaganden beträffande harmonisering av tullbestämmelserna, inklusive den gemensamma yttre tullen. Enligt en rapport som WTO nyligen offentliggjorde har tullunionen i allmänhet lett till att tredje lands tillträde till den turkiska marknaden har förbättrats. I enlighet med tullunionsavtalet är ett antal frihandelsavtal för industriprodukter i kraft eller håller på att förhandlas fram/ratificeras mellan Turkiet och ett stort antal av gemenskapens handelspartner, däribland de övriga kandidatländerna.

Skyddet mot utländsk konkurrens inom jordbrukssektorn är fortfarande mycket omfattande med skyddsnivåer på mellan 20 % och 145 %.

Även om utländska direktinvesteringar måste godkännas på förhand uppmuntras de i allmänhet. Alla branscher är i princip öppna för utländska investerare och det förekommer ingen särbehandling mellan inhemska och utländska investerare, inte ens när det gäller investeringsstöd. Det förekommer emellertid begränsningar, bland annat i finans-, transport- och energisektorn.

Valutatransaktioner i samband med bytesbalanstransaktioner är fria.

Turkiet har inte uppnått den **makroekonomiska stabilitet** som krävs för att få delta i den inre marknaden och för att inte hindra dess smidiga funktion. Hittills har de försök som gjorts för att uppnå och bibehålla makroekonomisk stabilitet misslyckats. Ett av skälen till detta är politisk instabilitet. Avsaknaden av ett varaktigt samförstånd om den ekonomiska politiken mellan de viktigaste politiska, sociala och ekonomiska krafterna ett annat. Det återstår att se huruvida regeringens nya stabiliseringsprogram kommer att ha framgång.

Till stor del på grund av den kroniska monetära instabiliteten och behovet av att täcka den offentliga sektorns alltför stora lånebehov har den finansiella sektorn fått frångå sin huvudsakliga uppgift att kanalisera sparandet till produktiva investeringar och har istället ägnat sig åt arbitrage och värdepappersplaceringar. Den monetära instabiliteten har dessutom avsevärt kortat ned tidsperspektivet i förhållandet mellan sparare och investerare och de flesta transaktionerna är kortfristiga eller mycket kortfristiga.

I denna analys har det visats att Turkiet är en marknadsekonomi med en utvecklad institutionell och rättslig ram. Myndigheterna måste dock fortfarande öka ansträngningarna att genomföra denna ram. Det föreligger inga stora hinder för marknadstillträde och -utträde, åtminstone inte i lagstiftningen, men tillgången till krediter skulle kunna förbättras. När det gäller avregleringarna kan det konstateras att utrikeshandelssystemet i stort sett är identiskt med gemenskapens efter ingåendet av avtalet om tullunion. Medan prissättningen i den privata sektorn är nästan helt avreglerad har staten fortfarande stort inflytande på jordbrukspriserna och de statligt ägda företagens priser i branscher som energi- och transportbranschen. Dessa regleringar påverkar balansen mellan utbud och efterfrågan och bör minska för att stärka marknadsekonomin i Turkiet.

Avsaknaden av en stabil och förutsägbar makroekonomisk ram i Turkiet är ett tydligt hinder för en smidigt fungerande marknadsekonomi. Den monetära instabiliteten hindrar

den finansiella sektorn från att fullgöra sin uppgift som intermediär mellan sparande och produktiva investeringar. För att framsteg skall göras på detta område visar erfarenheten att det krävs att reformer utarbetas och genomförs som en del av en strategi på medellång sikt för att stärka den finansiella sektorn. Andra reformer bör inriktas på att omprioritera mellan olika poster i budgeten. Samförstånd om denna strategi kommer också att behöva byggas upp i samhället för att säkerställa kontinuitet. Detta kommer bland annat att innebära att behovet av att angripa ojämlikheter beaktas i den ekonomiska strategin.

Förmåga att hantera konkurrens och marknadskrafter inom unionen

Bedömningen av denna förmåga har en framåtblickande karaktär. Utöver förekomsten av en stabil makroekonomisk ram (se ovan) måste även hänsyn tas till graden av handelsintegration med gemenskapens ekonomi, näringslivets struktur, ekonomins förmåga att anpassa sig till konkurrenstrycket, den finansiella sektorns situation, humankapitalet och det fysiska kapitalet.

Vad gäller **handelsintegrationen** kan det konstateras att den andel av BNI som motsvaras av importen och exporten av varor och tjänster (23,9 % respektive 29,5 % år 1997) återspeglar hur väl integrerad med världsekonomin den turkiska ekonomin är. En större förskjutning av exporten har ägt rum under de senaste fem åren. Andelen för länderna i före detta Sovjetunionen har ökat från 6 % år 1993 till 12 % år 1997 (den informella handeln ej medräknad) på bekostnad av handelspartner som till exempel länderna i Mellanöstern. Även gemenskapens andel påverkades (dess andel sjönk från 53,2 % år 1990 till 51,2 % år 1997). Europeiska unionen är dock fortfarande Turkiets viktigaste handelspartner. Det bör påpekas att den turkiska industrin klarar av att hantera konkurrensen från industrierna i EU och tredje land med endast den Gemensamma tulltaxan som skydd mot den senare gruppen. Även om tullunionen i allmänhet fungerar smidigt har dock vissa problem uppstått i handeln mellan de två parterna (Turkiets förbud mot import av nötkött och levande djur och landets vidmakthållande av ett importmonopol för alkohol och tobak samt EU:s förbud mot import av vissa fiskprodukter av hälsoskäl).

Medan jordbruksprodukternas andel av den turkiska exporten har minskat från 75 % år 1965 till 10 % år 1996 har industrivarornas andel ökat kontinuerligt och uppgår nu till 80 %, varav mer än hälften utgörs av varor från den traditionella textil- och konfektionsbranschen. Hälften av den turkiska exporten till EU utgörs av denna typ av produkter. Exporten av transportutrustning och kapitalvaror har också ökat på senare år, huvudsakligen på bekostnad av järn och stål. Denna utveckling bekräftar att den turkiska industrin blir allt konkurrenskraftigare i allt mer avancerade branscher.

De utländska direktinvesteringarna har legat på en tämligen låg nivå sedan början av 1990-talet (ungefär 950 miljoner US-dollar per år, vilket motsvarar mindre än 0,4 % av BNI). Större delen har kommit från Europa.

Privatiseringen av de stora statligt ägda företagen inleddes i mitten av 1980-talet. Fram till slutet av förra året var resultaten tämligen nedslående (sammanlagda intäkter på endast ungefär 4,5 miljarder US-dollar) och även om intäkterna har ökat snabbare under den första halvan av detta år (intäkter på 3 miljarder US-dollar), vilket är hoppingsivande, återstår det att se om regeringen kommer att fortsätta på den inslagna vägen.

Tillverkningsindustrin domineras av små och mycket små företag. Små företag (med mellan 10 och 49 anställda) stod 1994 för 41,6 % av det totala antalet företag i branschen och för 6,9 % av antalet anställda, men endast för 2,2 % av förädlingsvärdet. Trots den flexibilitet som de visat prov på under tidigare finansiella kriser har de en låg teknisk nivå och saknar modern managementteknik. När de väl utsätts för mer konkurrens kan dessa svagheter bli ett verkligt problem.

Den **finansiella sektorn** har ett antal brister som kan komma att orsaka stora problem när branschen väl utsätts för konkurrens från gemenskapens banker. Statens stora roll i banksektorn (de offentliga bankerna står fortfarande för nästan 40 % av tillgångarna) och korsägande mellan den finansiella sektorn och stora industrikoncerner utgör en ytterligare nackdel. Att bankverksamheten är inriktad på förvaltning av portföljer som till stor del består av statsobligationer (på grund av de mycket höga nominella räntesatserna) försvagar bankerna och hindrar dem från att fullgöra sin huvuduppgift som intermediärer. Under dessa omständigheter skulle en makroekonomisk stabilisering utgöra ett hot mot branschen, eftersom de kvarvarande möjligheterna skulle vara mindre. De turkiska bankernas brister på dessa områden gör dem i genomsnitt mindre konkurrenskraftiga än bankerna i gemenskapen.

Turkiets relativt unga **befolkning** är potentiellt sett en värdefull ekonomisk tillgång. Trots att betydande framsteg har gjorts på senare tid ligger Turkiet dock fortfarande efter när det gäller utvecklingen av humankapitalet. Bristerna i de offentliga hälsovårds- och utbildningssystemen har en direkt effekt på humankapitalets kvalitet och följaktligen ekonomins förmåga att hantera konkurrens.

Turkiets ekonomiska tillväxt har ägt rum trots otillräcklig **infrastruktur**. Särskilt vägnätet behöver förbättras för att hantera den verkliga trafikmängden.

Även om Turkiet har gjort framsteg i arbetet med att utveckla sin vetenskapliga och teknologiska infrastruktur är industrins investeringar i forskning och utveckling fortfarande tämligen låga. Regeringen har blivit medveten om att situationen skulle kunna påverka den turkiska industrin negativt på lång sikt, i sektorer som inte är arbetsintensiva. Vissa ansträngningar har gjorts för att åtgärda situationen. Även om utländska investeringar aktivt välkomnas av Turkiet har de inte lett till någon betydande tekniköverföring.

Följaktligen kan konstateras att integrationen av den turkiska ekonomin i gemenskapens ekonomi går framåt på vissa områden. Den turkiska industrin har visat att den kan ta vara på de möjligheter som avtalet om tullunionen givit upphov till och att den kan klara ökad konkurrens. Turkiet har klarat effekterna av avvecklingen av allt tullskydd och har inlett det omfattande arbetet med att göra den turkiska lagstiftningen mer lik unionens. De statliga ingreppen minskar i omfattning och de statliga företagen beviljas mindre stöd.

När det gäller de finansiella aspekterna arbetar de små och medelstora företagen i en besvärligare miljö än motsvarande företag i gemenskapen. Att denna typ av företag utvecklas är emellertid av största vikt om den turkiska ekonomin skall vara i tillräckligt bra form för att klara av de nödvändiga strukturförändringarna. Den finansiella sektorn måste därför förstärkas för att bankerna skall bli konkurrenskraftigare. Det stora utbudet av humankapital är en potentiell tillgång som måste förbättras genom investeringar i sjuk- och hälsovård samt utbildning, inklusive yrkesutbildning. En varaktig insats att

förbättra den grundläggande infrastrukturen måste göras. Risken för ekonomiska och finansiella obalanser begränsar kraftigt Turkiets förmåga att klara en varaktig konkurrens.

2.4 Allmän bedömning

I ekonomiskt hänseende har Turkiet de flesta av en marknadsekonomis kännetecken. Turkiet har till exempel en välutvecklad institutionell och rättslig ram, en dynamisk privat sektor och liberala handelsregler. Ekonomin har en betydande tillväxtpotential och har uppvisat stor anpassningsförmåga, särskilt inom ramen för tullunionen, vilket i betydande utsträckning har bidragit till moderniseringen av ekonomin. Dessa faktorer bör i princip göra det möjligt för Turkiet att på medellång sikt få en livskraftig marknadsekonomi som kan klara av konkurrenstrycket. Om Turkiet skall kunna sköta sin ekonomi på ett effektivt sätt och få ut det mesta av sina fördelar måste landet emellertid åstadkomma en trovärdig och varaktig makroekonomisk stabilitet och en miljö i vilken den finansiella sektorn verkligen kan verka som intermediär. Myndigheterna förefaller nu vara på rätt väg och under förutsättning att de kan fortsätta med denna strategi bör marknadsekonomi i Turkiet bli livskraftigare. I detta sammanhang är de stora regionala skillnaderna i ekonomisk utveckling en viktig faktor. Att minska dessa skillnader bör vara en av regeringens viktigaste uppgifter. Europeiska unionen kommer att göra sitt bästa för att hjälpa de mindre utvecklade regionerna, bland annat genom att använda resurserna inom ramen för den europeiska strategin.

3. Förmåga att påta sig de skyldigheter som ett medlemskap medför

Turkiet avser, liksom övriga kandidatländer, att införa gemenskapens regelverk gradvis:

- I associeringsavtalet mellan gemenskapen och Turkiet från 1963 och tilläggsprotokollet från 1970 uppställs de grundläggande målen för associeringen; bland annat skall handelsförbindelserna och de ekonomiska förbindelserna fortlöpande och på ett väl avvägt sätt stärkas och en tullunion skapas i tre faser. I Ankaraavtalet uppställdes målet om fri rörlighet för arbetskraft, men detta har av kända sociala och ekonomiska skäl inte kunnat uppnås inom utsatt tid. I enlighet med associeringsrådets beslut 1/95 om genomförande av den slutgiltiga fasen av tullunionen (nedan kallat tullunionsbeslutet) inleddes den sista fasen av tullunionen till den 31 december 1995, vilket gav Turkiet en viktig impuls för att anpassa sin lagstiftning till gemenskapslagstiftningen. För att tullunionen skulle kunna fungera som avsett blev Turkiet nödsakat att innan unionens ikraftträdande anta en betydande del av gemenskapens regelverk, bland annat beträffande tullar, handelspolitik, konkurrens och skyddet för den intellektuella, industriella och kommersiella äganderätten. I avsnitt 3.1 utreds hur långt antagandet av gemenskapens regelverk har kommit på dessa områden.

- Europeiska rådet ansåg vid sitt möte i Luxemburg den 12 och 13 december 1997 att anpassningen av Turkiets lagstiftning och landets antagande av unionens regelverk var en viktig del av strategin och för att "förbereda landets anslutning genom att föra landet närmare Europeiska unionen på alla områden". Som svar på Europeiska rådets uppmaning antog kommissionen den 4 mars 1998 ett meddelande, Europeisk strategi för Turkiet, som innehåller inledande konkreta förslag för denna europeiska strategi för Turkiet. Utöver att utvidga tullunionen till att också omfatta tjänstesektorn och jordbruket föreslås i meddelandet att samarbetet skall ökas och lagstiftningen på vissa områden anpassas till gemenskapens regelverk. Strategin mottogs positivt av Europeiska rådet vid dess möte i Cardiff den 15 och 16 juni 1998, och man ansåg att "denna strategi som helhet utgör en grund för att förbättra och vidareutveckla relationerna". Turkiet tog ställning till dessa förslag i ett dokument av den 17 juli 1998 (En strategi för att utveckla förbindelserna mellan Turkiet och Europeiska unionen-Turkiets förslag), som lades fram för EU:s ordförandeskap och kommissionen. Som helhet har detta dokument mycket gemensamt med den europeiska strategin. Om de förslag som läggs fram i strategin genomförs kan det innebära ett stort steg för Turkiet mot antagandet av gemenskapens regelverk. I avsnitt 3.2 utreds hur långt antagandet av gemenskapens regelverk har kommit på de områden som täcks av den europeiska strategin.

- Kommissionen lade fram förslagen i meddelandet av den 4 mars såsom inledande förslag som kan följas av andra som skall diskuteras mellan de turkiska myndigheterna och kommissionen. Europeiska rådet uppmanade vid sitt möte i Cardiff vidare "EU:s ordförandeskap och kommissionen samt vederbörande turkiska myndigheter att även i fortsättningen sträva mot att harmonisera Turkiets lagstiftning och praxis med regelverket (...)". Så småningom måste en noggrann utredning göras om Turkiets lagstiftning. Den åtgärd som Europeiska rådet föreslog vid sitt möte i Cardiff är ämnad att utvidga den pågående harmoniseringen och ta itu med delar av gemenskapens regelverk som ännu inte ägnats någon närmare uppmärksamhet i förbindelserna mellan gemenskapen och Turkiet. I avsnitt 3.3 utreds hur långt antagandet av gemenskapens regelverk har kommit på dessa områden.

När det gäller den administrativa och rättsliga förmågan att tillämpa gemenskapens regelverk påpekade Europeiska rådet vid sitt möte i Madrid i december 1995 att man måste skapa de förutsättningar som krävs för att kandidatländerna skall kunna integreras gradvis och utan störningar; detta gäller särskilt ländernas administrativa strukturer. Så som redan nämnts i det första avsnittet av denna rapport påpekas i Agenda 2000 att Turkiets administration har kapacitet att utarbeta och tillämpa en lagstiftning som är förenlig med gemenskapens regelverk. I det första avsnittet påpekas dock vissa svagheter inom rättsväsendet. Så småningom måste en noggrann utredning göras om förmågan inom varje del av förvaltningen.

3.1 Delar av gemenskapens regelverk som omfattas av tullunionen

Sedan Europaparlamentet den 13 december 1995 givit sitt godkännande inleddes den sista fasen av tullunionen den 31 december 1995. Kommissionen har regelbundet informerat rådet och Europaparlamentet om hur tullunionen fungerar, bland annat genom den årliga rapporten om utvecklingen av förbindelserna med Turkiet sedan tullunionens ikraftträdande. I samtliga rapporter har det konstaterats att tullunionen som helhet fungerar tillfredsställande och i stort sett i enlighet med de förpliktelser som uppställs i tullunionsbeslutet. Ekonomiska sett har tullunionen varit till gemenskapens fördel, med ett varuhandelsöverskott på 10,4 miljarder ecu under 1997. Turkiet har vid ett flertal tillfällen påpekat obalansen i handelsutbytet med gemenskapen. Tjänsteutbytet mellan gemenskapen och Turkiet kompenseras dock i viss utsträckning underskottet i varuhandeln.

Den inre marknaden

Fri rörlighet för varor

Aktuell situation

Enligt överenskommelsen i samband med genomförandet av den sista fasen av tullunionen avskaffade Turkiet den 31 december 1995 alla tullar och avgifter med motsvarande verkan samt alla kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande verkan på industriprodukter från gemenskapen. Hittills har bara ett smärre antal ärenden om tekniska handelshinder för den fria rörligheten för industriprodukter förts inför tullunionens gemensamma kommitté, som ansvarar för övervakningen av tullunionen. I de flesta av dessa fall har parterna kunnat hitta lösningar som passat båda parter.

Bearbetade jordbruksprodukter omfattas av en särskild tullordning inom tullunionen. Parterna har sinsemellan avskaffat den industriella delen av tullskyddet, och har kommit överens om sänkta tullar på jordbruksdelen. Ett antal administrativa hinder finns dock kvar för vissa produkter även efter det att tullunionen trätt i kraft.

När det gäller jordbruksprodukter är den fria rörligheten ett av Ankaraavtalets grundläggande mål, vilket också bekräftas i tullunionsavtalet. Parterna har hittills gjort ömsesidiga medgivanden beträffande vissa produkter. Ett bilateralt avtal som ytterligare liberaliserar handeln med jordbruksvaror har slutits och trädde i kraft den 1 januari 1998. Det turkiska importförbudet för nötkött och levande djur utgör dock ett hinder mot ett effektivt genomförande av avtalet.

Turkiet måste införa hela gemenskapslagstiftningen om undanröjande av tekniska handelshinder i sin rättsordning senast den 31 december 2000. Associeringsrådet EG-

Turkiet har i enlighet med artikel 8.2 i tullunionsavtalet i beslut 2/97 upprättat en förteckning över de gemenskapsakter som Turkiet måste anta.

Turkiet arbetar för närvarande med en ramlag om förberedande och genomförande av den tekniska lagstiftningen, vilken är tänkt att införa **principerna enligt gemenskapens nya metod** och globala metod i turkisk lagstiftning. Lagen skall emellertid också införa viss gemenskapslagstiftning enligt den äldre metoden, vilket kan tyckas oförenligt med gemenskapslagstiftningen.

Man förbereder också lagstiftning om de **institutioner** som skall tillämpa EU-lagstiftningen. Dessvärre har lagförslaget om inrättandet av och uppgifterna för ett turkiskt ackrediteringsråd ännu inte antagits av det turkiska parlamentet. Standardiseringsmyndigheten har inte heller kommit särskilt långt med införandet av europeiska standarder; för närvarande ligger införandetakten på 8 %. Vissa frågor beträffande standardiseringsmyndighetens status är fortfarande olösta. Myndigheten är ett regeringsorgan direkt ansvarigt inför statsministeriet, och har vissa lagstiftningsbefogenheter och uppgifter rörande standardisering, ackreditering och certifiering.

Omsättningen i praktiken av de olika gemenskapsdirektiven **enligt nya metoden** har fördröjts av de långdragna förhandlingarna om en ramlag om nya metoden och institutionsfrågan. Man håller på att utarbeta ett antal utkast och genomförandedekret.

Man har gjort vissa framsteg på **livsmedelsområdet**, där de turkiska myndigheterna hävdar att man infört hela gemenskapens regelverk. Turkiet utför dock fortfarande kontroller av exporterade livsmedelsprodukter vid införseltullkontor.

När det gäller **motorfordonssektorn** har Turkiet genomfört gemenskapens ramdirektiv om motorfordon och släpvagnar till dessa fordon. De turkiska myndigheterna arbetar för närvarande med att genomföra ett särskilt gemenskapsdirektiv om två- och trehjuliga motorfordon och direktiven om jordbrukstraktorer.

På det **kemiska området** har de turkiska myndigheterna koncentrerat sig på att genomföra gemenskapsdirektiven om begränsningar beträffande kemiska ämnen och preparat samt tvätt- och rengöringsmedel. Man arbetar för närvarande med att slutföra harmoniseringen inom området.

Man har gjort vissa framsteg inom **läkemedelssektorn**, där gemenskapsdirektiven om utsläppande på marknaden, testning, tillverkning och färgämnen redan har genomförts. Man har antagit en förordning om kosmetika, genom vilken gemenskapsdirektivet om kosmetika genomförs. Gemenskapsdirektiven om analysmetoder för kontroll av kosmetiska produkters sammansättning måste också genomföras.

Bedömning

Som helhet betraktat utförde den turkiska administrationen en avsevärd prestation när den inom utsatt tid skapade de förutsättningar som krävs för att tullunionen ska fungera. Man kan i stort sett säga att den fria rörligheten för industrivaror fungerar som den ska mellan parterna sedan tullunionen trädde i kraft.

Å andra sidan har Turkiet bara i begränsad utsträckning harmoniserat sin lagstiftning med gemenskapens regelverk när det gäller att undanröja tekniska handelshinder. Fortfarande

saknas den ramlagstiftning som krävs för att Turkiet skall kunna tillämpa de grundläggande principerna för gemenskapens nya och globala metoder. Följaktligen har man gjort mycket ringa framsteg på de områden som omfattas av direktiven enligt nya metoden. Vissa framsteg har gjorts på de områden som omfattas av bestämmelserna enligt gamla metoden; kommissionen har dock inte haft tillfälle att kontrollera den turkiska lagstiftningens förenlighet. Mycket arbete återstår alltså för att man inom utsatt tid, dvs. senast den 31 december 2000, skall kunna uppfylla de förpliktelser som följer av tullunionsbeslutet.

Konkurrens

Aktuell situation

I samband med genomförandet av tullunionen har Turkiet redan fullgjort några av sina skyldigheter när det gäller att se till att landets konkurrensregler överensstämmer med gemenskapslagstiftningen. I december 1994 antogs en konkurrenslag som är förenlig med gemenskapens bestämmelser och i vilken bland annat gemenskapens regler om konkurrensbegränsande samverkan har tagits in. I mars 1997 inrättades en konkurrensmyndighet som har till uppgift att svara för kontrollen av konkurrenslagets efterlevnad. Myndigheten har sedan den inledde sitt arbete i november 1997 offentliggjort fyra meddelanden om koncentrationer och företagsförvärv, om anmälan av överenskommelser och om gruppundantag för ensamåterförsäljaravtal och exklusiva inköpsavtal.

När det gäller statligt stöd ålades Turkiet genom beslutet om tullunionen att innan tullunionen trädde i kraft anpassa alla sina stödordningar inom textil- och beklädnadssektorn till den relevanta gemenskapslagstiftningen. Genom sin anmälan till kommissionen i slutet av 1995 av att det inte längre förekom några stöd inom sektorn har Turkiet uppfyllt denna skyldighet. Turkiet fick två år på sig från och med tullunionens ikraftträdande för att anpassa andra sektorer än textil- och beklädnadssektorn. Hittills har inga åtgärder i detta avseende anmälts till kommissionen.

Mycket återstår att åtgärda vad gäller blockundantag, offentliga företag, kommersiella monopol och, framför allt, det faktiska genomförandet av konkurrenslagstiftningen. Vidare har de genomförandebestämmelser som associeringsrådet skall fatta beslut om ännu inte antagits.

Bedömning

Turkiet har gjort stora ansträngningar för att anpassa sin lagstiftning till gemenskapens konkurrenslagstiftning. Denna anpassning måste slutföras. Detta kommer att kräva en betydande omstruktureringsinsats, särskilt när det gäller att säkerställa att de kommersiella monopolen är förenliga med gemenskapslagstiftningen. Att detta är en svår uppgift har framgått av de överläggningar som regelbundet förekommer mellan kommissionen och de turkiska myndigheterna om en anpassning av det tobaks-, alkohol- och saltmonopol som innehas av TEKEL. Frågan om statliga stöd bör ägnas omedelbar uppmärksamhet.

Intellektuell, industriell och kommersiell äganderätt

Aktuell situation

I enlighet med beslutet om tullunion har Turkiet i stor utsträckning anpassat sin lagstiftning till gemenskapens regelverk på området (lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter, patent, varumärken, mönster och modeller, geografiska ursprungsbeteckningar m.m.). Landet har tillträtt ett antal multilaterala konventioner (Parisakten, Bernkonventionen m. fl.) och inrättat nya strukturer för att tillämpa den därtill hörande lagstiftningen. Skyddsnivån på den turkiska marknaden har på detta sätt höjts. Turkiet måste enligt avtalet om tullunion ännu före den 1 januari 1999 anta vissa åtgärder som rör patenterbarhet för läkemedel och farmaceutiska processer, tillträde till ytterligare konventioner, genomförande av alla bestämmelser i TRIPs-avtalet, antagande av olika gemenskapsdirektiv m.m.

Bedömning

Eftersom Turkiet redan har nått en så hög grad av harmonisering bör det inte innebära några problem för landet att slutföra anpassningen till gemenskapens lagstiftning. Särskild uppmärksamhet bör ägnas det praktiska genomförandet av lagstiftningen.

Handelspolitik

Aktuell situation

Vid tidpunkten för tullunionens ikraftträdande antog Turkiet handelspolitiska bestämmelser och tillämpningsföreskrifter vars innehåll liknade motsvarande gemenskapsregler (gemensam importordning, kvotförvaltning m.m.). Gemenskapens textilpolitik (inbegripet textilavtalen) utsträcktes samtidigt till att även omfatta Turkiet. Gentemot tredje land tillämpar Turkiet sedan den 31 december 1995 Gemensamma tulltaxan och en ordning för upphävande och återinförande av tull, kvoter samt tulltak som sett motsvarar gemenskapens. Bara vissa skillnader beträffande nivån på de tillfälliga upphävandena av tullen återstår. Genomförandet av handelspolitiska skyddsåtgärder (t.ex. antidumpningsåtgärder) hör fortfarande till parternas egna befogenheter.

Turkiet och gemenskapen har i enlighet med tullunionsbeslutet utarbetat samarbetsformer för att hindra att överenskommelsen med Japan om handel med motorfordon kringgås. Samarbetet på detta område har fungerat tillfredsställande.

Turkiet har fem år på sig från tullunionens ikraftträdande för att anpassa sig till gemenskapens bestämmelser om förmånsordningar. Turkiet har redan slutit förmånsavtal med Israel och de flesta öst- och centraleuropeiska länder. Man förhandlar för närvarande med Europeiska unionens förmånspartner i Medelhavsområdet.

Bedömning

Turkiet har visat sig kapabelt att tillämpa hela gemenskapens handelspolitik. Landet bör heller inte ha några svårigheter att anpassa sin förmånspolitik till gemenskapens. Man bör dock i enlighet med tullunionsbeslutets principer inte sluta några förmånsavtal med länder som inte har avtal med gemenskapen.

Tull

Aktuell situation

Med undantag för suspensiva arrangemang och tullförfaranden med ekonomisk verkan tillämpar Turkiet sedan tullunionens ikraftträdande tullbestämmelser vars innehåll överensstämmer med gemenskapens tullkodex. Man använder alltså det administrativa enhetsdokumentet och Kombinerade nomenklaturen. Turkiets nya tullkodex har emellertid ännu inte formellt antagits av parlamentet. Turkiet deltar i flera olika internationella tullorganisationer, bland annat Världstullorganisationen. I enlighet med artikel 60 i tullunionsbeslutet deltar också turkiska experter i gemenskapens tullkodexkommittés möten; denna kommitté bistår kommissionen i dess verkställande arbete.

Turkiska frizoner fungerar inte på samma sätt som gemenskapens; frizoner nämns dock inte uttryckligen i tullunionsbeslutet. Vissa problem kan uppstå till följd av denna skillnad, bland annat vid kontroll av bearbetning av textilprodukter.

Bedömning

Turkiet har lagt ner stora ansträngningar på att tillämpa en tullagstiftning som är förenlig med gemenskapens. Landet måste dock aktivt modernisera och datorisera sin tullförvaltning.

Slutsats

Nästan tre år har gått sedan tullunionen trädde i kraft, och Turkiet har visat att man klarat att genomföra i stort sett hela den lagstiftning som följer av tullunionsbeslutet. Tack vare det stora arbete som utförts av förvaltningen och parlamentet har landet inom utsatt tid uppfyllt de flesta av de förpliktelser som följer av tullunionsbeslutet. Turkiet bör visa samma politiska beslutsamhet på de områden där man inte kunnat uppfylla sina förpliktelser enligt tidsplanen.

3.2 Delar av gemenskapens regelverk som omfattas av den europeiska strategin

Den europeiska strategin innehåller konkreta förslag som berör flera delar av gemenskapens regelverk. Strategin välkomnades vid Europeiska rådets möte i Cardiff, där man också uppmanade kommissionen att tillämpa strategin och lägga fram de förslag som behövs för att strategin skall kunna omsättas i praktiken.

Den inre marknaden

Fri rörlighet för kapital

Aktuell situation

I artiklarna 51-53 i Ankaraavtalet och i tilläggsprotokollet uppställs ett antal förpliktelser rörande kapitalrörelser mellan parterna. Det har inte förekommit någon särskild kontroll av efterlevnaden av dessa regler under associeringen, men Turkiet har efter hand infört relativt liberala regler för kapitalrörelser; reglerna är dock inte lika liberala som gemenskapens. Vissa transaktioner är fortfarande behäftade med begränsningar (bland annat vissa typer av utländsk direktinvestering, i landet icke bosatta personers fastighetsförvärv och introduktion av vissa typer av värdepapper på kapitalmarknaderna) som borde undanröjas för att de fria kapitalrörelserna mellan gemenskapen och Turkiet skall kunna fungera.

Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om Turkiets förmåga att tillämpa gemenskapens regelverk på det sätt som avses i artikel 73b och följande i EG-fördraget.

Förslagen i strategin

Kommissionen föreslog i meddelandet att en mekanism skall inrättas för dialogen om liberaliseringen av kapitalrörelserna mellan gemenskapen och Turkiet. Turkiet har nu godtagit detta förslag, och det tekniska arbetet bör därför inledas så snart som möjligt. Eftersom Turkiets anpassning av sin lagstiftning på detta område till gemenskapens regelverk är avhängigt det övergripande makroekonomiska regelverket föreslogs i den europeiska strategin också att den makroekonomiska dialogen skall återupptas.

Fri rörlighet för tjänster

Aktuell situation

En betydande del av gemenskapens bestämmelser om fri rörlighet för tjänster gäller finansiella tjänster. Öppnande av nationella marknader som traditionellt domineras av monopol (t.ex. telekommunikationer och i viss mån energi och transport) berörs också.

Turkiets **banksektor** följer den universella bankmodellen. Man har gjort stora ansträngningar för att anpassa banklagstiftningen till gemenskapens. Bestämmelserna om kapitaltäckningsgrad, årsbokslut och sammanlagd årsredovisning, kapitalkrav, gruppbaserad tillsyn och penningtvätt överensstämmer med motsvarande gemenskapsbestämmelser. Vissa andra bestämmelser (första och andra samordningsdirektiven, stora exponeringar och garanti av insättningar) behöver anpassas ytterligare. Större delen av lagstiftningen kan förmodas snart vara införd.

Den turkiska lagstiftningen om **betalningssystem** har inte några särskilda bestämmelser som motsvarar gemenskapsdirektiven om gränsöverskridande betalningar eller slutlig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper. Däremot äger och sköter den turkiska centralbanken sedan 1992 ett system för bruttoavräkningar i realtid (RTGS). Med tanke på det befintliga RTGS-systemet och dess utvecklingsmöjligheter och de framväxande elektroniska betalningsformerna kan Turkiet anses ha ett väl utvecklat betalningssystem.

Många av de viktigaste principerna i gemenskapsbestämmelserna på **försäkringsområdet** återfinns i den turkiska lagstiftningen. En tillsynsmyndighet har inrättats. Ett särskilt tillstånd krävs för att man skall få bedriva försäkringsverksamhet. Bestämmelserna om ägar- och ledningskontroll motsvarar gemenskapsreglerna. Ytterligare anpassning till gemenskapens regelverk krävs dock.

Turkiet började anpassa sin lagstiftning om **värdepappersmarknaderna** till gemenskapsnormerna redan 1981 då man antog en lag om värdepappersmarknaden. Eftersom de reglerade värdepappersmarknaderna är en relativt ny företeelse i Turkiet (fondbörsen i Istanbul är den enda i sitt slag och inledde sin verksamhet 1985) har lagstiftningen om värdepappersmarknaden från början påverkats av gemenskapsbestämmelserna. Genom lagen om kapitalmarknaden inrättades en särskild, självständig myndighet för kapitalmarknaderna som har i uppgift att reglera och kontrollera värdepappersmarknaderna i Turkiet.

Sålunda avspeglas i den turkiska lagstiftningen om värdepappersmarknaden också de grundläggande principerna i gemenskapsdirektiven om erbjudande till allmänheten och notering av prospekt för överlåtbara värdepapper, insiderhandel, förvärv och överlåtelse av större aktieposter, kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper och värdepappersföretag.

Det krävs dock vissa mindre justeringar för att Turkiets bestämmelser helt skall motsvara gemenskapsnormerna. Detta gäller direktiven om förvärv och överlåtelse av större aktieposter, företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) och investeringstjänster, som inte har helt överförts till turkisk lag. Ett exempel på att bestämmelserna inte är helt förenliga är att turkiska banker bara kan handla med värdepapper genom särskilda dotterbolag trots att direktivet om investeringstjänster gäller investeringstjänster både från banker och andra, vilket betyder att banker skall ha direkt tillträde till de reglerade marknaderna. Till sist bör också investerarskyddet nämnas. Bestämmelser om garantier för investerare i enlighet med direktivet om system för ersättning till investerare måste införas i turkisk lagstiftning.

Turkiets lagstiftning om finansiella tjänster motsvarar i stor utsträckning gemenskapens regelverk. Det krävs dock ytterligare anpassning till direktiven på området, men man är redan en god bit på väg.

Förslagen i strategin

I Ankaraavtalet uppställs undanröjande av begränsningarna för friheten att tillhandahålla tjänster och etableringsfriheten som viktiga mål (artiklarna 13 och 14). I tilläggsprotokollet från 1973 infördes en stilleståndsklausul (artikel 41.1), och uppgiften att upprätta en tidsplan och regler för hur detta skall uppnås tilldelades associeringsrådet. Inga initiativ har tagits i frågan.

Kommissionen föreslog därför i den europeiska strategin att man skulle inleda förhandlingar med Turkiet om att i enlighet med artikel V i GATS sluta ett förmånsavtal om liberaliseringen av tjänstesektorn. Turkiet har godtagit förslaget och inledande kontakter togs i april.

Offentlig upphandling

Aktuell situation

Tullunionsbeslutet innehåller bestämmelser om inledande av förhandlingar om att ömsesidigt öppna sina marknader för offentlig upphandling. Hittills har inga initiativ tagits i frågan. Turkiet åtog sig i en förklaring i bilagan till tullunionsbeslutet att inleda förhandlingar om att tillträda WTO-avtalet om offentlig upphandling, men så har ännu inte skett. Kommissionen har för närvarande inte tillgång till de uppgifter som krävs för att kunna bedöma i vilken utsträckning till turkiska lagstiftningen har anpassats till gemenskapens bestämmelser på detta område.

Förslagen i strategin

Det var mot denna bakgrund som kommissionen lade fram förslaget i den europeiska strategin om att man skulle inleda förhandlingar för att kunna sluta ett avtal om offentlig upphandling. Parterna överväger för närvarande de olika alternativen att sluta ett

bilateralt avtal, att Turkiet tillträder WTO-avtalet om offentlig upphandling eller att Turkiet anpassar sin lagstiftning till gemenskapens bestämmelser.

Industri och små och medelstora företag

Aktuell situation

Turkiet har ändrat sin industripolitik sedan tullunionen trädde i kraft. Den turkiska marknaden har öppnats för konkurrens genom att man har antagit den gemensamma yttre tulltaxan för nästan all industriimport och avskaffat tullarna på varor från gemenskapen. Ett privatiseringsprogram infördes 1994. Privatiseringstakten har ökat sedan 1997. Hittills har de mest betydande privatiseringarna gällt banksektorn och oljeindustrin. Privatisering har inletts av dominerande statsägda företag inom områden som flygtransporter och telekommunikation. Ett antal sektorer behöver genomgå större omstruktureringar, bl.a. stålindustrin. Uppmärksamhet bör även ägnas åt att kontrollera att reglerna om anbudsförfaranden efterlevs.

Det fullständiga genomförandet av tullunionen kommer att få den positiva effekten att anpassningen av den turkiska tekniska lagstiftningen till gemenskapens regelverk kommer att vara avslutad 2001. Detta kommer att ge turkiska företag anledning att öka sin verksamhet på området för kvalitetssäkring.

Turkiet tycks allmänt sett föra en politik som syftar till öppna och konkurrensutsatta marknader i enlighet med artikel 130 (industri) i fördraget.

I Turkiet svarar små och medelstora företag för 95 % av tillverkningsindustrin, 61 % av sysselsättningen inom samma industri och 50 % av den totala sysselsättningen. De små och medelstora företagens problem beror huvudsakligen på de omoderna produktionsmetoderna inom vissa sektorer och i vissa regioner. De små och medelstora företagen behöver också bättre tillgång till teknologi och kvalificerad arbetskraft, krediter och kunskap om utländska marknader.

Kontoret för företagssamarbete (BCC), Nätverket för företagssamverkan (BC-Net) och nätverket Euro-Info Correspondence Centre (EICC) är verksamma i Turkiet. Turkiska små och medelstora företag deltar också i initiativen Europartnerskap, MED-Partnerskap och MED-Interprise.

Förslagen i strategin

Det samarbete angående industri, investeringar, industristandardisering och bedömning av överensstämmelse mellan gemenskapen och Turkiet som föreslås i den europeiska strategin kommer att bidra till att öka Turkiets industriella konkurrenskraft, vilket i synnerhet kommer att gynna små och medelstora företag. Turkiet kan också ansöka om att få delta i det tredje fleråriga programmet för små och medelstora företag.

Jordbruk

Aktuell situation

Turkiets jordbruksareal omfattar 50 miljoner ha (åkermark och betesmark), där mer än hälften utnyttjas. 4,5 miljoner ha konstbevattnas (1997 års uppgifter). Denna areal kommer att öka (med cirka 1,7 miljoner ha) till följd av bevattningsprogrammet GAP (ett

projekt för sydöstra Anatolien), som skall vara genomfört år 2015. Jordbruket står för 14 % av BNP (1996) och sysselsätter 42 % av den yrkesverksamma befolkningen.

Med sina 4,5 miljoner jordbruksföretag kännetecknas Turkiet av stor ägosplittring. Jordbruksproduktionens värde motsvarade 1995 cirka 11 % av unionens. Vegetabilieproduktionen utgjorde tre fjärdedelar av den totala jordbruksproduktionen och animalieproduktionen en fjärdedel. Spannmål är huvudgrödan, följd av frukt, grönsaker, bomull och tobak.

Turkiet är den största producenten och exportören i världen av nötter (främst hasselnötter). Exporten av torkade frukter (fikon och russin), frukt och grönsaker är också betydande.

Europeiska gemenskapen är den största avsättningsmarknaden för turkiska jordbruksprodukter. För jordbruksprodukter har Turkiet en positiv handelsbalans gentemot Europeiska gemenskapen: den turkiska totalexportens värde belöper sig till drygt 1,5 miljarder ecu, medan gemenskapens export till Turkiet uppgår till 500 miljoner ecu (genomsnittsvärde för 1995-1997). Huvudprodukterna i handeln med gemenskapen är hasselnötter (som utgör 23 % av jordbruksexportens totalvärde), torkade frukter, tobak och citrusfrukter. Socker, nötkreatur, livsmedelsberedningar, vete och olja är Turkiets främsta importprodukter från gemenskapen.

Jordbrukets livsmedelsindustri är för närvarande föremål för privatiseringar. Flera industrier är privata och mejeri- och foderindustrin samt några slakterier har redan privatiserats. Å andra sidan har staten fortfarande en central roll inom vissa nyckelsektorer, som för tobak, socker, te, spannmål och kött.

Den turkiska jordbrukspolitiken kännetecknas av omfattande offentliga ingrepp. Ett mycket stort inhemskt stöd ges i form av interventionspriser, bidrag till vissa insatsvaror, investeringslån, särskilda bidrag, produktionsstöd och ett betydande exportstöd. Försöken att minska statens inblandning har hittills varit utan effekt.

Det sker i dag en stark återgång till prisstöd via interventionsköp. Interventionspriserna har stigit mycket, vilket lett till att budgetutgifterna starkt ökat liksom konsumenternas livsmedelspriser. Bidragen till vissa insatsvaror för odling och uppfödning (utrustning, bevattningsutrustning, gödsel, utsäde, bekämpningsmedel, foder) var 1997 tio gånger högre än 1994. Exportstöd ges för vissa produkter som lök, tomater, potatis, äpplen och citrusfrukter. Turkiet har inom ramen för WTO åtagit sig att minska exportbidragen både kvantitets- och värdemässigt.

Det yttre tullskyddet utgörs av tullsatsen som är höga men lägre än de bundna tullarna inom ramen för WTO. Som ovan nämnts har gemenskapen och Turkiet ömsesidiga koncessioner för vissa produkter.

Trots insatser på senare tid är kontrollerna av hygien och kvalitet otillräckliga. Kvaliteten på kontrollerna är låg och antalet laboratorier få.

Förslagen i strategin

Gemenskapen och Turkiet har i avtal åtagit sig att genomföra fri rörlighet för jordbruksprodukter (Ankaraavtalet och beslutet om en tullunion). Turkiet skulle därmed

anpassa sin jordbrukspolitik till den gemensamma jordbrukspolitik. Framstegen har i detta avseende varit små.

För att främja den turkiska jordbrukspolitikens anpassning till den gemensamma jordbrukspolitik har kommissionen, inom ramen för sin Europastrategi för Turkiet, lagt fram ett program som inspirerats av programmen för länderna i Central- och Östeuropa. Detta program skall inledas i december månad 1998.

Telekommunikation och informationssamhället

Aktuell situation

Telekommunikationssektorn har gått starkt framåt de senaste åren; detta gäller särskilt mobiltelefonin. Framsteg med den fasta telefonin och avancerade kommunikationsnät förefaller gå mera långsamt, vilket delvis beror på den juridiska osäkerheten om upplösningen av Türk Telekomms monopol. Detta var ursprungligen tänkt att äga rum den 31 december 2005, men i regeringens årliga program för 1998 anges att det skall ske 2001.

Eftersom monopoliet fortfarande finns kvar har det inte gjorts några större framsteg i anpassningen av den turkiska lagen till gemenskapens.

Den långsamma liberaliseringsprocessen har också hindrat skapandet av den infrastruktur som krävs för att informationssamhället skall kunna växa fram i Turkiet. Datoriseringen har inte heller alls nått samma nivåer som i Europeiska unionen.

Förslagen i strategin

För att telekommunikationssektorn skall kunna privatiseras framgångsrikt måste Turkiet införa lagstiftning om fullständig liberalisering av sektorn och inrätta av nödvändiga strukturer (en reglerande myndighet och regler om uppkoppling, tillstånd m.m.). I den europeiska strategin föreslås lämpliga samsamarbetsåtgärder.

Tekniska överläggningar kommer att äga rum de närmaste veckorna, och för att dessa skall kunna ge positiva resultat måste Turkiet lägga fram en handlingsplan för antagandet av gemenskapens regelverk. Överläggningar planeras också om utvecklingen av Turkiets strategi för att införa informationssamhället och om utvidgningen av de transeuropeiska näten till att även omfatta Turkiet.

Vetenskaplig och teknisk forskning

Aktuell situation

Turkiet lade 1996 ner 0,34 % av BNP på forskning. Forskningspolitiken fastställs vart femte år av en statlig planeringsorganisation som är underställd premiärministern. Prioriteringarna i den sjunde femårsplanen (1996-2000) är informationsteknik, bioteknik, rymdforskning, material, industriell och allmän teknik. Största delen av forskningen äger rum på universitet och offentliga institut. Det bedrivs inte mycket forskning inom den privata sektorn.

Den turkiska forskningssektorns största problem tycks bero på brist på anslag och personal. Industrin använder sig dessutom i allför liten utsträckning av teknik som överförts från utlandet.

Förslagen i strategin

Samarbetet med gemenskapen på detta område pågår sedan länge. Turkiet är medlem av COST (europeiskt samarbete inom vetenskaplig och teknisk forskning) sedan 1975 och har deltagit i olika Eureka-aktiviteter (Europeiska programmet för forskningssamordning) och gemenskapens ramprogram sedan 1985. I den europeiska strategin föreslås att samarbetet inom det femte ramprogrammet skall intensifieras i avvaktan på Turkiets fullständiga deltagande i programmet.

Miljö

Aktuell situation

Även om vissa framsteg har gjorts under de senaste femton åren, i form av antagande av lagstiftning, miljöskyddsstrategier och institutionella mekanismer, är de turkiska miljöskyddsstandarderna fortfarande långt ifrån tillräckliga. Till de största problemen hör föroreningarna från industrin och i städerna samt den hållbara förvaltningen av kustområdena och naturresurserna.

Den turkiska lagstiftningen skiljer sig mycket från gemenskapslagstiftningen, särskilt vad gäller standarder, krav på kontroller och mätningmetoder. Bristerna är särskilt märkbara på områdena industriföroreningar, farliga ämnen, genetiskt modifierade organismer, kärnsäkerhet och tillgång till information om miljön. Försök har dock gjorts att införliva gemenskapens regelverk på avfalls-, luft-, vatten- och naturskyddsområdena och när det gäller bedömning av inverkan på miljön. I den nationella åtgärdsplan för miljön som antogs i maj uppställs flera viktiga prioriteringar, men föga uppmärksamhet ägnas antagandet av gemenskapens regelverk. Ett fullständigt antagande av regelverket är i alla händelser endast möjligt på lång sikt och kommer att innebära storskaliga investeringar som det för närvarande inte går att uppskatta exakt.

Genomförandet av lagstiftningen uppvisar stora brister. En omfattande modernisering av de nationella och lokala strukturerna måste äga rum i form av organisation, utrustning och kvalificerad personal och det måste bli en klarare uppdelning av de olika organens ansvarsområden.

Förslagen i strategin

Kommissionen presenterar i den europeiska strategin en samling samarbetsåtgärder ägnade att föra den turkiska miljöskyddsnivån närmare den nivå som är allmänt rådande i Europeiska unionen. Kommissionen lägger också stor vikt vid en tillnärmning av lagstiftningen. För att säkerställa största möjliga effektivitet i det ekonomiska och administrativa samarbetet har det emellertid beslutats att Turkiet skall utarbeta en nationell plan för antagande av gemenskapens regelverk.

Transport

Aktuell situation

Även om Turkiet för en politik för gradvis anpassning till unionens lagstiftning, tillämpar landet inte på långt när gemenskapens regelverk i fråga om transport, i synnerhet vad gäller sjötransport. Landets infrastruktur är relativt tillfredsställande.

Vad gäller frågan om utvecklingen av ett Europatäckande transportnät går två Europatäckande transportkorridorer genom Turkiet och landet ligger även i två av de Europatäckande transportområdena (Svartahavsområdet och Medelhavsområdet). Arbetet på dessa korridorer och områden påbörjades antingen först nyligen eller kommer snart att inledas.

Beträffande flygsektorn har kommissionen, precis som för övriga länder i regionen, föreslagit förklarande samtal om flygtransporter som en förberedelse för framtida förhandlingar om ett eventuellt flygtransportavtal. Några samtal har dock ännu inte inletts.

Turkiets vägnät är välutvecklat och förbindelserna med de flesta av grannländerna, särskilt i väst, är i relativt gott skick. Järnvägsnätet håller på att förbättras. I fråga om sjötransport är de huvudsakliga anledningarna till oro behandlingen i turkiska hamnar av fartyg som kommer från cypriotiska hamnar och sjösäkerheten. Situationen vad gäller sjösäkerhet är bekymmersam. Till exempel visar statistiken att av 100 turkiska fartyg som under perioden 1995-1997 besökte hamnar i stater som undertecknat Parisavtalet om hamnstatskontroll kvarhölls 48 fartyg. Även om Turkiet har ratificerat vissa internationella konventioner (t.ex. Marpol och Solas), och har för avsikt att ansluta sig till deras ändringsprotokoll, behöver situationen i fråga om andra relevanta internationella konventioner klargöras ytterligare.

Förslagen i strategin

I sin europeiska strategi för Turkiet har kommissionen föreslagit ett flertal riktlinjer för utveckling av samarbetet på detta område: deltagande i utvecklingen av de Europatäckande transportnäten, samarbete om sjötransport, förhandling om ett avtal om lufttransport och samarbete om navigering och positionsbestämning via satellit. Turkiet har också lagt fram sina förslag. Diskussionerna bör inledas med en behandling av sjösäkerheten.

Energi

Aktuell situation

Den totala efterfrågan på primärenergi uppgick 1995 till 63 Mtoe; 42 % täcktes av den inhemska energiproduktionen. Lignit är den vanligaste inhemska resursen. Man överväger att bygga kärnkraftverk för att kunna täcka förbrukningstoppar och få en mera diversifierad energiförsörjning.

Bland åtgärder för en effektivare energianvändning märks energirevisioner i fabriker. Det behövs ytterligare åtgärder för att man skall uppfylla kraven i gemenskapens regelverk.

Turkiet är medlem av International Energy Agency (IEA) och har undertecknat Energistadgefördraget. Turkiet har lagrat ca 90 dagars oljeförbrukning, vilket i stort sett överensstämmer med gemenskapsreglerna.

Det finns för närvarande många statsägda företag inom energiområdet. Enligt ett privatiseringsprogram för energiområdet som utarbetats av Turkiets regering skall flera delområden privatiseras: kol, olja, el och gas.

För att möta den förväntade stora ökningen av energiförbrukningen måste Turkiet öppna energisektorn och på så sätt attrahera utländska investeringar. Den utländska finansieringen är tänkt att ske genom "bygg-förvalta-avyttra" (Build, Operate and Transfer, BOT). Anbudsinfordran för BOT kommer att öka konkurrensen på den turkiska marknaden.

Reformprogrammet ger första prioritet åt skapandet av en ram som är förenlig med privatiseringsmålen och konkurrenskraven. Det krävs dock ytterligare anpassning till gemenskapens inre energimarknad. Andra områden som bör prioriteras är effektiv energianvändning och förnybara energikällor.

För att möta landets ökande energibehov har myndigheterna beslutat bygga ett kärnkraftverk i Akkuyu. Detta innebär att det blir nödvändigt att utvärdera de eventuella konsekvenserna av att det ligger en jordbävningsszon inte långt därifrån.

Förslagen i strategin

I den europeiska strategin har anpassningen av energilagstiftningen hög prioritet. Man har ännu inte preciserat vilka åtgärder som skall vidtas för att uppnå denna målsättning. Första steget är en förteckning över de befintliga lagarna inom sektorn.

Konsumentskydd

Aktuell situation

Antagandet av ett utkast till en konsumentskyddslag 1995 var ett viktigt steg i riktning mot en anpassning till EU:s lagstiftning. Direktiven om vilseledande reklam, jämförande reklam, konsumentkredit, hemförsäljning och prismärkning har dock endast delvis genomförts. Det finns ännu ingen lagstiftning som direkt genomför direktiven om allmän produktsäkerhet, farliga imitationer, distansförsäljning och fast egendom på tidsdelningsbasis (timeshare).

En ytterligare harmonisering förväntas inte innebära några särskilda problem.

Förslagen i strategin

I den europeiska strategin lämnas tre förslag till åtgärder för att förbättra konsumentskyddet i Turkiet och åstadkomma större harmonisering av lagstiftningen: stöd till inrättande av tidiga varningssystem för industri- och livsmedelsprodukter, en övergripande plan för tillnärmning av lagstiftningen och stöd till konsumentorganisationerna.

Rättsliga och inrikes frågor

Aktuell situation

Metoderna för samarbete mellan Europeiska unionen och Turkiet i vissa rättsliga och inrikes frågor föreskrivs i resolutionerna av associeringsrådet EG-Turkiet av den 6 mars

och den 30 oktober 1995. I dessa resolutioner föreskrivs att regelbundna möten skall hållas inom associeringsrådets berörda kommitté och på ministernivå samt med rådets ordförande och generalsekretariat, i samverkan med kommissionen.

Av politiska skäl kunde genomförandet av denna bestämmelse inte inledas före 1998. Det är den handlingsplan som rådet antog den 26 januari 1998 för att möta den illegala flyktingströmmen från Irak och andra länder i området som har gjort det möjligt att påbörja det samarbete som planerades 1995.

Invandring/gränskontroll

Eftersom Turkiet är ett transitland för ett stort antal illegala flyktingar från framförallt Asien och norra Irak, är det ett allvarligt problem att landet under återopande av konstitutionella skäl vägrar att ingå återtagandeavtal. Turkiet har emellertid infört ett nytt pass som överensstämmer med den internationella civila luftfartsmyndighetens (ICAO) normer och optisk läsning av passen, åtgärder som skulle kunna spela en positiv roll på området för migrationskontroll.

Asyl

Turkiet behåller sin geografiska reservation mot Genèvekonventionen av 1951 och ger således endast personer som kommer från de europeiska länderna flyktingstatus, vilket i stor utsträckning gör asylmekanismen verkningslös. Det är grundläggande för att Turkiet skall anpassa sig till gällande regler i Europeiska unionens medlemsstater att denna reservation hävs. Dessutom bör förfarandet för behandling av asylansökningar (den nuvarande tidsfristen för ingivande av ansökningar är för kort) och villkoren för mottagande av asylsökande förbättras väsentligt.

Polis

Vid mötet mellan Turkiet och associeringsrådets berörda kommitté den 25 juni föreslog Turkiet att utveckla det finansiella samarbetet genom att ansluta sig till vissa projekt inom ramen för Falconeprogrammet (bekämpning av organiserad brottslighet) och genom att etablera kontakter med Europol.

Narkotika

Turkiet ratificerade i februari 1996 Förenta Nationernas konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (av den 20 december 1988) och verkar vara fast beslutet att tillämpa en strikt kontroll av importen av sådana produkter. Turkiet är inte ett tillverkningsland men dess strategiska läge gör det till ett viktigt transitland och utgångspunkten för "Balkanrutten" för transport till Europa av heroin från Sydvästasien. Europeiska kommissionen lämnar ekonomiskt stöd till projekt för bekämpning av narkotika i Turkiet.

Rättsligt samarbete

På det civilrättsliga området har Turkiet ännu inte ratificerat Europarådets konvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn. Vad gäller de texter som utarbetats av Haagkonferensen för internationell privaträtt har Turkiet ännu inte ratificerat konventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföränden av barn, konventionen av den 18 mars 1970 om

bevisupptagning i utlandet i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur och konventionen av den 25 oktober 1980 om internationell rättshjälp.

Vad gäller straffrätt har Turkiet ännu inte anslutit sig till två av Europarådets centrala instrument, nämligen konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och överenskommelsen om olaglig hantering till havs, genom vilken artikel 17 i Förenta Nationernas konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen genomförs. Turkiet har inte heller undertecknat tilläggsprotokollet av den 15 oktober 1975 till Europeiska utlämningskonventionen och tilläggsprotokollet av den 18 december 1997 till konventionen om överförande av dömda personer.

Förslagen i strategin

I den europeiska strategin betonades vikten av att införliva associeringsrådets två resolutioner från 1995 och att finansiera åtgärder på området för rättsliga och inrikes frågor.

Det första steget i denna riktning var det möte mellan associeringsrådets berörda kommitté och de turkiska myndigheterna som hölls i Bryssel den 25 juni 1998. Flera rättsliga och inrikes frågor diskuterades vid detta tillfälle och man kartlade områden för samarbete. Kommissionen betonar särskilt nödvändigheten av ett aktivt samarbete med Turkiet på invandringsområdet.

Slutsats

Turkiet har redan inlett processen för anpassning till gemenskapslagstiftningen på flertalet av de områden som identifierats i den europeiska strategin. Stora ansträngningar måste dock fortfarande göras, särskilt på områdena för den inre marknaden (särskilt offentlig upphandling), jordbruk, transporter och miljö. Turkiet kommer å andra sidan inte att ha några större problem på medellång sikt med att tillämpa gemenskapens regelverk om fri rörlighet för tjänster. Harmoniseringen inom sektorn för finansiella tjänster har gjort stora framsteg.

3.3 Andra områden av gemenskapens regelverk

Detta avsnitt gäller områden som för närvarande inte omfattas av varken tullunionsbeslutet eller förslagen i den europeiska strategin, men som ändå är viktiga när det gäller att nå en större tillnärmning av lagarna. Vissa av dessa områden kan komma att införas under den europeiska strategin.

Den inre marknaden

Unionens inre marknad definieras i artikel 7a i fördraget som ett område utan inre gränser, där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital säkerställs. Denna inre marknad står i centrum för integrationsprocessen och grundas på en öppen marknadsekonomi där konkurrens och ekonomisk och social sammanhållning spelar en viktig roll.

För att de fyra friheterna skall kunna omsättas i praktiken måste man förutom att följa viktiga principer (t.ex. icke-diskriminering och ömsesidigt erkännande av nationell lagstiftning) också effektivt tillämpa gemensamma regler (t.ex. om säkerhet, miljö och

konsumentskydd) och erbjuda ett fullgott rättsskydd. Samma principer gäller vissa gemensamma regler (t.ex. för offentlig upphandling, intellektuell egendom och dataskydd) som fyller en viktig funktion genom att skapa de förutsättningar som ekonomierna sedan fungerar under.

Vissa bestämmelser om den inre marknaden (bolagsrätt, dataskydd och fri rörlighet för personer) omfattas för närvarande varken av tullunionen eller förslagen i den europeiska strategin.

Man har i viss utsträckning harmoniserat bolagsrätten. De viktigaste bestämmelserna och principerna i Turkiets lagstiftning överensstämmer med motsvarande gemenskapsdirektiv. De turkiska bestämmelserna skyddar i tillräcklig mån aktieägare och borgenärer. Bestämmelserna om minimikapital, olika former av företagssammanslutningar, företagsorganisation, registrering och uppgiftslämnande motsvarar också i stort sett gemenskapens. Fullständig harmonisering bör kunna uppnås utan alltför stora ansträngningar.

Turkiet följer Europarådets arbete beträffande **dataskydd**, men har ännu inte antagit någon lagstiftning som följer gemenskapens regelverk. Turkiet har inte ratificerat konvention 108 om dataskydd.

Personer med **europeiska examensbevis och yrkesutbildningar** får intyg på att dessa överensstämmer med turkiska motsvarigheter, men tillträde till vissa yrken är enligt turkisk lag förbehållet turkiska medborgare. Det pågår för närvarande inte heller något systematiskt arbete för att anpassa lagstiftningen till gemenskapens regelverk.

Enligt associeringsavtalet skulle parterna komma överens beträffande den fria rörligheten för arbetstagare, men så har ännu inte skett. Denna viktiga fråga måste lösas.

Utbildning, yrkesutbildning och ungdomsfrågor

Turkiet har över 12 miljoner grundskole- och gymnasieelever och ca 500 000 lärare. Landet har 72 universitet med totalt 1,3 miljoner studenter. Genom en lag som antogs i augusti 1997 förlängdes den obligatoriska skolgången från fem till åtta år, vilket ökade antalet grundskoleelever väsentligt.

Även om Turkiet har ansträngt sig för att höja den allmänna utbildningsnivån till nivån i Europeiska unionen brister det fortfarande beträffande utbildningsprogram, undervisningslokaler, lärare och annan personal.

I kommissionens förslag till rådet föreslås det att Turkiet skall kunna delta i programmen Sokrates, Leonardo och Ungdom för Europa under perioden 2000-2004 enligt förfaranden som skall överenskommas med Turkiet. Detta deltagande kommer oundvikligen att föra kulturen och mentaliteterna närmare varandra. Turkiet måste förutom finansiering sörja för fri rörlighet för de personer som deltar i programmen.

Den audiovisuella sektorn

Turkiets lagstiftning om den audiovisuella sektorn grundar sig på lagen om intellektuellt och konstnärligt arbete och lagen om bio-, video- och musikverk. Genom en författningsändring 1993 avskaffades det statliga monopolet och infördes mångfald i

media. Turkiet ratificerade 1994 Europarådets konvention om gränsöverskridande sändningar.

Det finns ett stort antal privata radio- och TV-kanaler. Det finns planer på att genom ett licensförfarande privatisera vissa kanaler på den turkiska public service-företaget för radio och TV. En myndighet för radio och TV inrättades 1994 för att kontrollera markbundna sändningar.

Turkiet har i enlighet med tullunionsbeslutet tillträtt Romkonventionen från 1961 om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram och radioföretag, och har antagit lagar syftande till att hindra piratsändningar genom att upphovsrätten och besläktade rättigheter vid gränsöverskridande kabel- eller satellitsändningar skyddas.

Den audiovisuella sektorn i Turkiet kännetecknas av snabbt och stadig tillväxt. Kabel-TV sköts av det turkiska televerket och har inte liberaliserats ännu; detta beror främst på lagliga och institutionella hinder. För att möta den allt större efterfrågan finns det dock planer på att utvidga kabel-TV-systemet genom ett särskilt system (revenue partnership).

Med utgångspunkt i tillgängliga uppgifter är det svårt att bedöma i vilken utsträckning Turkiet har uppnått harmonisering på detta område; detta gäller särskilt direktivet om "TV utan gränser" (direktiv 89/552/EEG, ändrat genom direktiv 97/36/EG). Det kommer att krävas ytterligare kontakter med de turkiska myndigheterna.

Den ekonomiska och monetära unionen

När den tredje etappen av den ekonomiska och monetära unionen har inletts kommer alla medlemsstater, inklusive de nya, att delta i EMU. Deras ekonomiska politik kommer att bli en fråga av gemensamt intresse och de kommer att delta i samordningen av den ekonomiska politiken. De måste respektera stabilitets- och tillväxtpakten, avstå från direkt centralbanksfinansiering av underskott i den offentliga sektorn och från att ge den offentliga sektorn förmånligare villkor hos finansiella institut, samt fullborda liberaliseringen av kapitalrörelser. En anslutning till EU innebär ett tätare samarbete med unionen inom områdena penning- och valutapolitik. De medlemsstater som inte ingår i euroområdet kommer att kunna föra en självständig penningpolitik och ha möjlighet till ett begränsat deltagande i Europeiska centralbankssystemet (ECBS). Deras centralbanker måste vara oberoende och ha prisstabilitet som främsta mål.

Eftersom ett medlemskap i Europeiska unionen förutsätter att landet i fråga godtar målen för EMU, måste alla kandidatländer uppfylla konvergenskriterierna, dock inte nödvändigtvis vid anslutningen. Dessa kriterier utgör viktiga indikatorer på en stabilitetsinriktad makroekonomisk politik, och nya medlemsstater måste så småningom uppfylla dem på en permanent basis.

Turkiets centralbank är inte oberoende av regeringen. I lagstiftningen om centralbanken föreskrivs att merparten av de penningpolitiska besluten skall fattas av regeringen eller tillsammans med regeringen.

Turkiets bestämmelser beträffande centralbanksfinansiering av statens verksamhet överensstämmer inte med fördraget. Det finns inga institutionella bestämmelser som förhindrar sådan finansiering. Ökning av penningmängden har vidare använts för att finansiera underskott, även om det skett i mindre utsträckning detta år.

Regeringen och de icke-självständiga offentliga företagen har så komplicerade och mångskiftande förbindelser med de offentliga finansiella instituten att det i detta skede är för tidigt att bedöma vilka av dessa förbindelser som strider mot fördragets kriterier om förmånliga villkor.

Beskattning

Ett system för mervärdesskatt infördes i Turkiet 1985 och ersatte de tidigare åtta indirekta skatterna. Även om detta system baseras på gemenskapens principer, skiljer det sig från gemenskapens system i viss utsträckning, i synnerhet vad gäller undantag, som har en mycket bredare räckvidd än i gemenskapen.

Landet tillämpar en standardskattesats på 15 %. Vidare tillämpas två reducerade skattesatser på 1 % respektive 8 %. Skattesatsen på 8 % tillämpas på viktigare livsmedelsprodukter, medan satsen på 1 % tillämpas på varor som skall exporteras. Två högre skattesatser på 23 % respektive 40 % tillämpas på lyxvaror. Med vissa undantag tillämpas samma mervärdesskattesatser på importerade varor som på inhemska varor.

Skattesubjekt har i princip rätt att göra avdrag för mervärdesskatten på inköp av varor och tjänster för kommersiellt bruk, under förutsättning att avdraget kan styrkas genom en faktura med specificerad mervärdesskatt. I motsats till gemenskapens lagstiftning innehåller Turkiets lagstiftning inga bestämmelser om återbetalning av mervärdesskatt till utländska skattesubjekt som inte är etablerade i landet. Eftersom landet inte har något sådant återbetalningssystem, blir denna skatt en merkostnad för dessa utländska skatteobjekt.

Landets lagstiftning om mervärdesskatt innehåller även särskilda bestämmelser för jordbrukare och små företag.

Förutom mervärdesskatten tillämpas en tilläggsskatt för att kompensera för skillnaden mellan den tidigare produktionsskatten och mervärdesskatten. Denna skatt tillämpas på vissa produkter och endast i produktionsledet och på import, och skatt som betalats för insatsvaror kan endast krediteras mot tilläggsskatten och inte mot mervärdesskatten.

En grund har alltså lagts i fråga om tillämpningen av ett gemenskapsbaserat system för mervärdesskatt, men det krävs betydande ansträngningar på vissa viktiga områden för att ytterligare anpassa lagstiftningen till gemenskapens regelverk. Åtgärder måste också vidtas för att undanröja diskrimineringen mot viss import vad gäller tillämpningen av mervärdesskatt och tilläggsskatten.

I fråga om punktskatter tillämpas en konsumtionsskatt i ett steg som tas ut på ett mycket brett urval produkter. De varor som omfattas av de gemensamma punktskatter som tillämpas i gemenskapen ingår bland dessa produkter, men de turkiska bestämmelserna ligger mycket långt från gemenskapens regelverk avseende punktskatter. I synnerhet baseras Turkiets system på mycket höga avgifter på grundval av värdet, och det finns inga bestämmelser om uppskov med skatten i samband med ett system med skatteupplag.

Statistik

Det nationella statistikinstitutet är det centrala organ som har till uppgift att sammanställa och offentliggöra statistik. Ett protokoll om samarbete har ingåtts mellan detta institut och Eurostat, men de möjligheter som detta ger utnyttjas inte i tillräcklig grad.

Det finns en uppenbar vilja hos de turkiska myndigheterna att införa de flesta av de beståndsdelar (standarder, klassifikationer osv.) som utgör gemenskapens regelverk på detta område, men få framsteg kan noteras vad gäller det praktiska genomförandet.

Fiske

Turkiet har en kuststräcka på 8 333 km och en utvecklad fiskerinäring. År 1996 uppgick de totala fångsterna till cirka 500 000 ton, vilket utgör omkring 8 % av gemenskapens. Fiskeflottan omfattar drygt 6 800 fartyg med 56 000 fiskare.

År 1997 importerade gemenskapen 29 483 ton fiskeriprodukter från Turkiet, vilket utgjorde 0,7 % av totalimporten. Värdet av denna import var 98 miljoner ecu, vilket motsvarar 1,04 % av totalimporten. Huvudprodukterna var tonfisk, musslor (och beredda blötdjur) samt ansjovis. Turkiets fiskeriexport motsvarade 1,8 % av gemenskapens (1,6 % av totalvärdet). Under de tre senaste åren har exporten tredubblats, med fryst gulfenad tonfisk som den största enskilda produkten.

Näringen har ett antal brister, särskilt vad gäller hygienkravskontrollerna och bearbetningsmetodernas effektivitet.

Detaljerade uppgifter saknas om organisationen av den turkiska marknaden för fiskeriprodukter, strukturpolitiken samt förvaltningen och bevarandet av fiskeresurserna. Detta gör det svårt att bedöma landets förmåga att tillämpa gemenskapens regelverk på fiskeriområdet.

Sysselsättning och sociala frågor

Antalet arbetslösa enligt ILO:s beräkningsmetod uppgick år 1996 till 6,1 % och år 1997 till 6,4 % . Eftersom det finns en betydande svart ekonomi, döljer dessa siffror sannolikt att antalet arbetslösa är större. Arbetsmarknaden behöver moderniseras för att tillgodose de krav som en konkurrenskraftig ekonomi ställer.

Kostnaden för det turkiska sociala trygghetssystemet motsvarar endast 7 % av Turkiets BNP. Förklaringen till denna blygsamma siffra ligger i den finansiella strukturen i socialförsäkringssystemet, vilket bygger på avgifter från arbetsgivare och arbetstagare i stället för på uppbörd av skatter. Många institutioner står på minus, vilket gör att staten tvingas ingripa och det utgör en avsevärd belastning på budgeten. En genomgripande strukturreform av detta system behöver således genomföras. De flesta hälsoindikatorerna anses otillfredsställande med hänsyn till landets sociala och ekonomiska utvecklingsnivå. Turkiets hälso- och sjukvårdssystem behöver därför förbättras avsevärt.

Turkiet har ett antal arbetstagarorganisationer, av vilka Türk-Is, som för övrigt är medlem i Europeiska fackliga samorganisationen (EFS), har den bredaste rekryteringsbasen. Det främsta arbetsgivarorganet är TISK, vilket även har anslutit sig till Samarbetsorganisationen för europeiska arbetsgivareföreningar och industriförbund (UNICE). Det ekonomiska och sociala råd som regeringen inrättade 1995 inledde sitt arbete i mars 1997 trots att det inte förekommer någon social dialog mellan samorganisationer inom den offentliga sektorn, eftersom det finns rättsliga begränsningar på (inget förhandlings- och kollektivavtalsystem).

Med stöd av tillgängliga uppgifter är det svårt att bedöma i vilken grad Turkiets lagstiftning beträffande hälso- och sjukvård, social trygghet, arbete och lika möjligheter för kvinnor och män har anpassats till gemenskapens regelverk.

De turkiska myndigheterna har vid upprepade tillfällen uttryckt intresse för att diskutera olika sociala frågor med gemenskapen. I sinom tid skulle dessa frågor kunna diskuteras inom ramen för den europeiska strategin.

Regionalpolitik och sammanhållning

De regionala skillnaderna i befolkningshänseende, i socialt och ekonomiskt hänseende och i fråga om infrastrukturer avspeglas i en skiljelinje mellan de s.k. "mindre gynnade" regionerna i Turkiets centrala östra och sydöstra delar och resten av landet. I de 49 "mindre gynnade" provinserna sker en flykt i stor skala från landsbygden, en kraftig ökning av stadsbefolkningen och en betydande nettoutvandring till västra Turkiet eller till utlandet. Dessa tre tendenser resulterar i att den årliga befolkningsökningen i de östra delarna är avsevärt lägre än genomsnittet för hela landet (0.7 % mot 1,5 %). År 1986 uppgick för övrigt BNP per invånare i de mindre gynnade områdena till 61 % av genomsnittet för hela landet. Färskare uppgifter, vilka grundar sig på hushållens konsumtion per region under 1994, antyder en liknande klyfta. Infrastrukturen i de mindre gynnade områdena ligger också fortfarande efter, trots att omfattande projekt har genomförts under perioden 1985 - 1990.

Turkiet har alltid haft som en av sina målsättningar att hjälpa de mindre gynnade områdena att komma ikapp. Det var i detta syfte som år 1960 en statlig planeringsorganisation och år 1970 en särskild avdelning med ansvar för de minst utvecklade regionerna inrättades. Hjälpen består till exempel i en decentralisering av förvaltningen och till företagsinvesteringar, och GAP-projektet för de sydöstra delarna, som just nu pågår och omfattar åtta dammbyggen, förväntas inte bara fördubbla Turkiets elproduktion utan samtidigt hjälpa åtta provinser i sydost, vilka är bland de som mest släpar efter i utveckling, genom att avsevärt öka den konstbevattnade jordbruksproduktionen och bidra till en modernisering av infrastrukturen. Genom detta projekt får Turkiet dock kontrollen över floderna Eufrats och Tigris flöde till Syrien och Irak, vilket skapar spänningar med dessa länder. Effekterna av detta projekt på miljön är också omstridda. I brist på information om GAP-projektet från de turkiska myndigheternas sida går det inte att exakt bedöma dess sociala och ekonomiska effekter på regionen.

Turkiet ligger långt efter genomsnittet inom gemenskapen och därför är det mycket viktigt för båda sidor att landet genomför en effektiv strukturpolitik. Turkiet har visserligen en administrativ struktur med ansvar för den regionala utvecklingspolitiken, men p.g.a. bristen på information från de turkiska myndigheternas sida går det inte att i detta skede bedöma hur väl den fungerar eller hur förenliga dess instrument är med gemenskapens politik på olika områden.

Slutsats

Turkiet måste fortfarande göra betydande insatser inom dessa sektorer. En effektiv anpassning på de områden som är knutna till den inre marknaden kommer i synnerhet att bero på vilka framsteg som görs inom bolagsrätten. Frågan om fri rörlighet för personer är ett känsligt ämne som även bör behandlas inom ramen för de skyldigheter som följer

av Ankaraavtalet. Om det beslutas att vissa frågor skall behandlas som en del i den europeiska strategin, kommer det under alla förhållanden att behövas bättre kännedom om anpassningsgraden och om den nuvarande turkiska politiken på olika områden. I det avseendet bör det övervägas att utsträcka den europeiska strategin till att omfatta frågor som, t.ex. undervisning, beskattning och politiken på det audiovisuella området.

4. Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik

Det har funnits en associering mellan Turkiet och gemenskapen sedan 1964 och under flera decennier har Turkiet fört en politik som bestämt syftar till europeisk integration. Turkiet är medlem i NATO sedan 1952.

De regelbundna mötena i associeringsrådet EG-Turkiet har sedan 1960-talet fungerat som forum för parternas diskussioner om viktiga utrikespolitiska frågor av gemensamt intresse. Vid dessa möten har det tydligt framkommit att parterna har gemensamma synpunkter angående många av dessa frågor.

Vid Europeiska rådets möte i Luxemburg inbjöds Turkiet att delta i den europeiska konferensen, vilken har till syfte att öka det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet mellan Europeiska unionen och kandidatländerna. Tyvärr har Turkiet ännu så länge avböjt att delta.

I associeringsrådets resolution av den 30 oktober 1995 fastställs formerna för den politiska dialogen mellan EU och Turkiet, vilket inbegriper möten två gånger årligen mellan högre tjänstemän (inbegripet politiska chefstjänstemän) på trojkanivå. Ordförandelandet i rådet eller rådets generalsekretariat håller även Turkiet underrättat om resultatet av Europeiska rådets möten. I resolutionen föreskrivs även samråd på expertnivå mellan Europeiska unionen och Turkiet i vissa GUSP-arbetsgrupper. Turkiet har flitigt använt sig av dessa möjligheter och sedan 1995 har många möten hållits mellan högre tjänstemän på trojkanivå och på expertnivå i flera av rådets arbetsgrupper (OSSE, Östeuropa och Centralasien, säkerhet osv.). På de turkiska myndigheternas begäran samtyckte rådets politiska kommitté den 16 april i år till att hålla särskilda politisk dialogmöten på expertnivå med Turkiet i arbetsgrupperna för västra Balkan och FN.

I samma resolution anges att årliga möten skall hållas mellan Turkiets stats- eller regeringschef, rådets ordförande och kommissionens ordförande. Dessutom skall två årliga utrikesministermöten hållas.

Hittills har Turkiet inte begärt att få ansluta sig till Europeiska unionens gemensamma ståndpunkter, åtgärder, demarcher eller förklaringar. Detta är något problematiskt eftersom det innebär att Turkiet skiljer sig från de Central- och Östeuropeiska länderna, för vilka det finns liknande möjligheter till politisk dialog, och vilka regelbundet ansluter sig till Europeiska unionens gemensamma ståndpunkter.

Turkiet spelar en ledande roll i Europa-Medelhavspartnerskapet och deltar fullt ut i detta.

Turkiska trupper ingick i IFOR/SFOR-styrkorna och den multinationella skyddsstyrkan i Albanien.

Turkiet är medlem i Förenta nationerna, Europarådet och ett flertal andra internationella organisationer och associerad medlem i Västuropeiska unionen. Turkiet deltar även i olika regionala organ, inbegripet i det ekonomiska samarbetet i Svartahavsområdet och ekonomiska samarbetsorganisationen, tillsammans med Pakistan, Iran och republikerna i Centralasien.

Turkiet har ett särskilt förhållande till de turkiskspråkiga republikerna i Centralasien där det har ett betydande politiskt och ekonomiskt inflytande.

Det finns ett antal tvistefrågor mellan Turkiet och EU-medlemsstaten Grekland när det rör området kring Egeiska havet, inbegripet tvisten om utstakning av kontinentalsöckeln. Turkiet gör även anspråk på olika småöar och klippor. Gränsdragningen mellan de bägge ländernas territorialvatten och luftrum är även problematisk. Turkiet är inte inbegripet i några andra territoriella tvister med sina grannländer. Fram till helt nyligen fanns det ett gränsdragningsproblem med Bulgarien, men detta löstes bilateralt 1997. Det råder emellanåt ett spänt förhållande mellan Syrien och Irak, särskilt när det gäller vattenrättigheter och den kurdiska frågan. Det bör noteras att den 20 oktober 1998 undertecknade Turkiet och Syrien ett avtal om säkerhetsfrågor som förpliktigar Syrien att upphöra med allt stöd till PKK.

Turkiets hållning när det gäller Cypern (se punkt 1.3) strider både mot FN:s resolutioner och Europeiska unionens ofta upprepade ståndpunkt.

Turkiet har en stor diplomatisk kår. Den diplomatiska personalen uppgår till 700 personer och landet har 165 beskickningar utomlands, vilket gör det möjligt för landet vara en fullvärdig och effektiv medlem i unionen.

Turkiet stödjer icke-spridning av kärnvapen, biologiska och kemiska vapen och har undertecknat alla viktiga internationella avtal om rustningskontroll.

Frånsett Cypernfrågan och tvisten med en medlemsstat samt situationen i sydöstra Turkiet, har Turkiet och Europeiska unionen likartade åsikter i ganska många utrikespolitiska frågor. Till skillnad från de Central- och Östeuropeiska länderna har Turkiet emellertid inte önskat associera sig till Europeiska unionens olika initiativ inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, trots att detta skulle innebära ett klarare tecken på att Turkiet önskade delta i processen inför anslutning.

C. SLUTSATS

Kommissionens utvärderingar i denna rapport grundar sig på slutsatserna från Europeiska rådets möte i Luxemburg och artikel 28 i Ankaraavtalet. Utvärderingen har därför gjorts på grundval av de kriterier som uppställdes av Europeiska rådet vid dess möte i Köpenhamn.

I politiskt hänseende betonas i utvärderingen ett antal missförhållanden beträffande myndigheternas arbetsmetoder, upprepade brott mot de mänskliga rättigheterna och stora brister i behandlingen av minoriteter. Frånvaron av reell civil kontroll över armén är en källa till oro. Detta avspeglas i den viktiga roll armén spelar i det politiska livet genom Nationella säkerhetsrådet. Situationen i sydöstra Turkiet måste lösas på civil väg, inte minst på grund av att ett stort antal brott mot de medborgerliga och politiska rättigheterna i landet är direkt eller indirekt relaterade till situationen. Kommissionen bekräftar den turkiska regeringens beslutsamhet att bekämpa brotten mot de mänskliga rättigheterna i landet, men kampen har ännu inte gett något större resultat. Demokratireformerna, som inleddes 1995, måste fortsätta.

Utöver att lösa dessa problem måste Turkiet bidra på ett konstruktivt sätt till att finna en fredlig lösning i enlighet med internationell rätt på samtliga tvister med sina grannländer.

I ekonomiskt hänseende har Turkiet de flesta av en marknadsekonomis kännetecken. Turkiet har till exempel en välutvecklad institutionell och rättslig ram, en dynamisk privat sektor och liberala handelsregler. Ekonomin har en betydande tillväxtpotential och har uppvisat stor anpassningsförmåga, särskilt inom ramen för tullunionen, vilket i betydande utsträckning har bidragit till moderniseringen av ekonomin. Dessa faktorer bör i princip göra det möjligt för Turkiet att på medellång sikt få en livskraftig marknadsekonomi som kan klara av konkurrenstrycket. Om Turkiet skall kunna sköta sin ekonomi på ett effektivt sätt och få ut det mesta av sina fördelar måste landet emellertid åstadkomma en trovärdig och varaktig makroekonomisk stabilitet och en miljö i vilken den finansiella sektorn verkligen kan verka som intermediär. Myndigheterna förefaller nu vara på rätt väg och under förutsättning att de kan fortsätta med denna strategi bör marknadsekonomi i Turkiet bli livskraftigare. I detta sammanhang är de stora regionala skillnaderna i ekonomisk utveckling en viktig faktor. Att minska dessa skillnader bör vara en av regeringens viktigaste uppgifter. Europeiska unionen kommer att göra sitt bästa för att hjälpa de mindre utvecklade regionerna, bland annat genom att använda resurserna inom ramen för den europeiska strategin.

Turkiet visade sig ha förmåga att inom utsatt tid anta och genomföra större delen av den lagstiftning som uppställdes i tullunionsbeslutet. Landet måste nu visa samma beslutsamhet på de områden där man inte uppfyllt sina förpliktelser i tid. Man har redan inlett anpassningen till gemenskapens lagstiftning på de flesta av de områden som anges i den europeiska strategin, men mycket återstår att göra. Detta gäller särskilt den inre marknaden (inbegripet offentlig upphandling), jordbruk och miljö. Mycket arbete återstår beträffande antagandet av gemenskapens regelverk på de områden som varken omfattas av tullunionen eller den europeiska strategin.

Turkiet har utan tvekan visat sig ha administrativ och rättslig förmåga att tillämpa gemenskapens regelverk i samband med tullunionen, men det är ännu för tidigt att uttala sig om landets framtida förmåga beträffande de delar av gemenskapens regelverk som ännu inte införts.

STATISTISKA UPPGIFTER

		TURKIET				
		1993	1994	1995	1996	1997
Grunddata		I 1000-tal				
Befolkning (vid årets mitt)		59 258 800	60 159 900	61 074 700	62 003 400	62 981 000
		I km ²				
Total areal		774 815	774 815	774 815	774 815	774 815
Nationalräkenskaper		I miljarder turkiska lira				
Bruttonationalprodukt till löpande priser		1 981 867	3 868 429	7 462 466	14 772 110	28 835 883
Produktionsstruktur		I % av det totala bruttoförelägningsvärdet				
- Jordbruk		14,8	14,8	15,0	15,9	13,6
- Industri		23,8	25,7	25,8	24,2	24,2
- Bygg och anläggning		7,2	6,6	5,4	5,6	5,8
- Tjänster		54,2	52,9	53,8	54,3	56,4
Utgiftsstruktur		I % av bruttonationalprodukten				
- Konsumtionsutgifter		78,9	78,4	79,5	81,2	80,6
- Hushåll och hushållens ideella organisationer		66,4	67,2	68,9	69,3	68,3
- Offentlig sektor		12,5	11,2	11,4	11,9	12,3
- Fasta bruttoinvesteringar		26,5	20,7	24,9	25,2	25,2
- Export av varor och tjänster		13,1	20,5	19,5	22,2	24,7
- Import av varor och tjänster		18,5	19,6	23,9	28,6	30,5
		Förändring i % från föregående år				
Bruttonationalprodukt (i fasta priser)		8,0	5,5	7,2	7,0	7,2
		I köpkraftspariteter (ppp)				
Bruttonationalprodukt per capita		5 562	5 276	5 682	6 114	6 712
Inflation		Förändring i % från föregående år				
Konsumentprisindex		66,1	106,3	93,6	80,4	85,7
Bytesbalans (1)		I miljarder turkiska lira				
-Export av varor (fob) (2)		171 181	545 627	1 003 782	2 629 669	4 935 076
-Import av varor (fob) (3)		326 452	670 715	1 607 284	3 487 314	7 274 137
-Handelsbalans		- 155 270	- 125 088	- 603 502	- 857 646	- 2 339 061
-Nettotjänster och nettoinkomster (4)		43 412	111 410	291 291	299 714	1 187 225
-Löpande nettotransfereringar		33 280	80 375	156 448	315 437	668 439
-varav offentliga transfereringar		8 038	11 364	48 922	44 981	47 489
-Bytesbalans		- 70541	- 78 061	- 106 842	- 197 513	-415 907
-Valutatillgångar (inkl. guld)		194 757	489 966	1 065 082	2 023 433	4 104 321
-Valutatillgångar (exkl. guld)		178 440	448 132	1 001 909	1 911 344	3 934 328
Bytesrelation		Föregående år = 100				
		103,7	90,7	96,4	101,7	104,4
		as % of total				
Import från EU-15		47,1	46,9	47,2	54,2	54,0
Export till EU-15		49,5	47,7	51,2	45,4	44,4
Offentliga finanser		I % av bruttonationalprodukten				
Offentligt underskott (5a)		- 6,8	- 3,8	- 4,1	- 8,2	- 7,6
Upplåning i utlandet brutto (5b)		27,0	32,8	35,6	39,7	44,8

Finansiella indikatorer		I miljarder turkiska lira				
Monetära aggregat						
- M1		116 366	214 193	376 288	769 707	1 255 444
- M2		268 063	604 136	1 216 321	2 882 110	5 060 017
- Kredit totalt		280 296	526 355	1 223 577	2 856 730	8 573 220
Räntor		I % per år				
- Utlåningsränta (6)		70,0	135,0	150,0	150,0	126,0
...- Inlåningsränta (7)		74,8	95,6	92,3	93,6	96,6
Växelkurs för ecu		1 ecu = ...turkiska lira				
- Periodgenomsnitt (8)		12 817	35 475	61 511	101 808	170 573
- Periodens slut (9)		16 190	46 936	78 334	132 840	225 970
Demografi		Per 1000 invånare				
Naturlig folkökning		16,6	16,2	15,8	15,5	15,1
Spädbarnsdödlighet		Per 1000 levande födda				
		49,3	46,8	44,4	42,2	39,5
Medellivslängd :		Vid födseln				
	Män	65,1	66,4	65,7	65,8	66,2
	Kvinnor	67,4	67,7	67,9	68,2	68,4
Arbetsmarknad		I % av arbetskraften				
Förvärvsfrekvens (enligt ILO)		53,7	53,9	53,8	53,2	50,8
Arbetslöshet (enligt ILO) :		7,7	8,1	6,9	6,1	6,4
	Totalt					
	< 25 år	15,6	15,7	14,7	12,9	14,4
	> 25 år	5,0	5,4	4,4	3,9	3,9
Genomsnittligt antal sysselsatta per näringsgren enligt NACE (LFS)		I % av totalsumman				
- Jord- och skogsbruk		44,5	44,8	46,8	44,9	41,9
- Industri		15,8	18,4	15,3	15,9	17,2
- Bygg och anläggning		6,2	5,8	5,8	6,0	6,2
- Tjänster		33,5	33,0	32,2	33,1	34,7

Infrastruktur		I km				
Järnvägsnät		8 430	8 452	8 549	8 607	8 607
Motorvägar		Längd i km				
		1 070	1 167	1 246	1 405	1 528
Industri och jordbruk		Föregående år = 100				
Industriproduktion i volymindex ⁽⁷⁾		108,2	101,5	114,3	122,9	137,1

Noter

- (1) Ursprungliga uppgifter är i US-dollar. För att få fram siffrorna i turkiska lira, omvandlar man uppgifterna via årliga genomsnitt av US-dollar till inköpspris.
- (2) Inklusive transithandel.
- (3) Inklusive import av icke-monetärt guld och transithandel 1992/93.
- (4) Summor av tjänster och inkomster.
- (5a) Motsvarar ej behovet av offentlig upplåning, som också omfattar medel utanför budgeten och handel med sekundära likvida medel.
- (5b) Utlandsupplåning, brutto (i US \$) / BNP (i US \$, omvandlad via effektiv växelkurs för vägd export) * 100.

- (6) Utlåningsränta tillämpad på löpande krediter på medellång sikt från turkiska utvecklingsbanken - vid periodens slut
- (7) Ettårig inlåningsränta - vid periodens slut
- (8) (9) Genomsnittlig köp- och säljkurs.

ISSN 1024-4506

KOM(98) 711 slutlig

DOKUMENT

SV

01 02 06 11

Katalognummer : CB-CO-98-653-SV-C
